

شور

اوچنچى يىل

عدد ۱۳ * سنه ۱۹۱۰

۱۳

مصرى رضا الدين بن فضل الدين =
ناشرى م. شاکر م. ذاکر راميفلر

مندرجہ سی :

نادر شاہ .

نادر شاہنک باشلیگی . اسپر

توشووی . عسکر باشلیگی .

خراسان امیری طرفندن حقارت

فیلتووی . صوغشیر . «شاہ ایران» .

عربی یازونی اصلاح ایتمک

«المنار» جریده سنندن مقتبس

علم یولنده ملتینک اتفاقی .

ع . ف .

باشقردلر .

عبدالله ملا عصیانغه حاضرلنه

باشقرد - تانار - فرگیزلر . خلققه

یازو طاراتو ، عصیان باشلانا .

نیلوویفی . م . هادی .

احکام شرعیه مجموعہ سی .

قبردن تاوشلر .

مؤلفی خالد ضیا . مترجمی

عبدالرحمن سعدی .

غرب معیشتندن .

ع . بطال .

روسیه ده مسلمان مسئله

سی . ف . ک .

یورطقویانی و آنک اهمیتتی .

ف . آلیکسہیف .

تربیه و تعلیم .

رضوان ابراہیمفی .

مراسله و مخابره . طرویسکی ،

استرخان ، سیمی پالات شہرلرندن .

متنوعہ . نیورق شہری ، عثمانلی

ناریخی و عثمانلی لغتسی ،

قیمتلی آثار عتیقه طابلو ،

دنیا ده کوبہ و کتاب چغا ؟ ،

روسیه ده آرائی و غیریلر .

لطاق .

حکایہ . بوراندہ - ش . کمال .

❀ ❀ ❀ ❀ ❀

مرادلىرى حقنەدە دعا قىلوچىلار.

عبدالله بن عمر، عبدالله بن زبیر، مصعب بن زبیر، عبدالملك بن مروان كونلارنىڭ بىرىدە كەبە شەرىف ياننەدە اوطورمىشلار اندى. آرادن بىرى: «كىلوگۇز، اوزمىزنىڭ مرادلىرىمىز حقنەدە دعا قىلىق!» دىدى.

ھىجرىدىن سوڭ اڭ ايلك طوغان بالا اولدىغى مناسەت ايلە اڭ ايلك عبدالله بن زبیر اورنىدىن طوروب ركن ىمانى اوزرىنە قولنى قويدى و: «اى عظمت صاحىبى الله! بىڭا ھىجرى يورتىنە خلىفە اولمىقلىقنى نصىب قىل! بىڭا خلىفە عنوانى ايلە سلام وىرسونلار ايدى!» دىدى و اىبىدەشلىرى يانينە كىلدى.

بوندن سوڭ مصعب بن زبیر طوروب ركن ىمانى اوزرىنە باردى و: «اى بتون عالمنىڭ رىبىسى! عراق يورتىنە والى ايتىمىكسىزىن و سكىنە بنت الحسىن نى بىڭا خاتون قىلمىقسىزىن بىنى دىيادن چىقارمە!» دىدى و ايسكى اوزرىنە كلوب اوطوردى.

بعده عبدالله بن مروان طوروب ركن ىمانى اوزرىنە قولنى قويدى و: «اى بىرلەر و كوكلەر رىبىسى! بىنى بتون دىيائە پادىشاھ فىل، اڭ كىرچلى پادىشاھلارنىڭ كوچلىرىنى بىڭا وىر!» دىدى.

اڭ آخردە عبدالله بن عمر طوروب ركن ىمانى غە باردى و: «اى آچىغىڭە كۆرە رىھمىڭ غالب اولان الله! جىنت ايلە ھىكم ايتىمازگىن ايلك بىنى دىيادن چىقارمە!» دىدى.

امام شەعبى: «بو واقىعە اوستىندە اوزم ھازىر اولوب طوردم. ھەمدە اولىڭى اوچ كىشىنىڭ مقصودلىرى ھاصل اولدىغىنى كوزلىرىم ايلە كوردىم. انشاء الله دورتىچىلارنىڭ دەدەسى قىبول اولمىشدر» دىيور.

دىيانىڭ بختلى آدمى.

عباسى خلىفەلەردىن «المىتوكل» پىك كوگلىسىز اوطوردىغى بىر وقىندە اوزىنىڭ وزىرى فتح بن خاقان سوز قوشوب: «اى امىرالئومىن، بو قىدر كوگلىسىزلىك نىڭ سىببى نەدر؟ بتون دىيائە سزدىن بختلى و سزدىن مسعود بىر آدم اولماسە كىرك. شەمدى بتون بىر بوزى سزنىڭ امىرگىزگە تابع اولوب بىر اشارىڭىزگە نىچە بىڭكار ايلە جانلار اوز اوزلىرىنى فدا قىلورغە ھازىرلەردى!» دىمىش. خلىفە ايسە اويقودىن اوبانوىچى بىر آدم روشندە باشىنى كوتاروب: «اى فتح! بىخشى خاتونى اولوب دە شونىڭ ايلە اوزلىرىنىڭ سالاشلىرىنىڭ آچ و بالا نىچاچ اولمىقسىزىن و بىزنىڭ جىھامىزنى كورمىكسىزىن تركلك ايتوچىلارنىڭ ھەر بىرى بىندىن بختلى و بىندىن مسعوددر، سزنىڭ بوندىن خىبرگىز يوقمى؟» دىە جواب وىرمىش.

اوارەدن

ن. ك. افندىگە: كىرىد آتەسى ھىقنە اولان مىكتوبىڭىز امىرگىزگە كۆرە «وقت» ادارەسىنە تابىشلىدى.

تصحیح.

۱۲ نچى «شورا» نىڭ ۳۶۵ نچى صحىفەدە اولان عربى شەردە «أترك» سوزىنى «أترك»، ۳۶۹ نچى صحىفەدە «كذلك العلم يعادى» جەلەسى «كذلك يعادى العلم» دىە اوقورغە تىوشلى.

ادارەگە مىكتوب:

بىزدە ساتلىق «تنظیسات» و «مطالعه» بار. ھەر بىرىنىڭ دانەسى ۱ سومدىن ساتولنەدر.

عبدالرحمن عبدالخالق اوغلى اورازايف. اورنىبورغ.

۱ ایول ۱۹۱۰ سنه

رجب ۷ سنه ۱۳۲۸

مشهور آدمیر والوغ خادملر

افشار قبیلهسی، مغول و چنگیز خان فتنه لری وقتنده ترکستاندن هجرت ایندیلر و آخرنده اذربایجان آرقلی ایران مملکتنه واروب «ایورد» یاقیننه اورنلاشدیلر.

نادرشاه یاش وقتندن اعتبارا اقدام و شجاعت ایله مشهور اولورغه باشلادی. اوشبو سببدن افشار قبیلهسی الوغلرندن بابا علی اسمنده بر کیسه نك، بری وفاتنده ایکنچیسینی اوله رق، ایکی قزینی نکاح ایدوب آلدی. رضافلی اسملی اوغلی اولگی خا- توندن و نصرالله هم امام قلی اسملی اوغللری ایکنچی خاتوندنلر.

قبیللری اوستنه کلمش بر یاو ایله صوغش- یغنده نادرشاه دشمن قولینه اسپر توشدی، بو وقتده یاشی ۱۷ لرده اییدی. دورت ییل تورمه ده یاتدیغندن صوگ آزاد قیلنوب اوز وطنی اولان خرا- سانغه فایتدی. بوننک کورسترمش بهادرلیغینه واسپر لکنک تارتمش اولان جفالرینه مکافات اولسون ایچون خراسان امیری نادرشاهنی بر بولک عسکرگه باشلق قیلوب، مملکتلری اوستنه کلمسکده اولان ناتار عسکرینه فارشو یباردی. نادرشاه بو صوغشک غالب اولدی و دشمن عسکرینی باشلقلری ایله برابر اسپر آلدی.

نادرشاه.

ولادتی ۱۱۱۰—۱۶۹۸. وفاتی ۱۱۶۰—۱۷۴۷.

مجوسلک وقتارنده، اسلام ایله مشرف او- لدلری صوگنده ده الك کوب عالملر، سر عسکرلر، حکومتلر يتشدرمش قوملرننک بری ترک قومی اید- یکنی سویلرگه حاجت یوق. کتب سسته مؤلفلرینه استاذ اولان عبدالله بن المبارک، علوم عقلیه و خصوصا منطق و میزان علملرند، «معلم» لقبنه مظهر اولان فارابی، اسلام مملکتینی فرنکلردن خلاص قیلوچی صلاح الدین ایوبی ترک فامیلیه سینه منسوبلر ایدی. اوشبو یرده ترجمه حالینی یازارغه فصد قیلد- یغمز نادرشاه هم ترک اوغلی ترکیدر.

نادرشاه، خراسان ولایتنده ۱۱۱۰—۱۶۹۸ تاریخنده «افشار» اسملی بر ترک قبیله سنده دنیاغه کلدی. آناسی صفدر بن نادر بک آباق کیوملری تگوب معیشت ایدوچی (تگوچی) و بر روایت که کوره کتوچی بر کسه ایدی. یاش وقتنک اولان اسمی علی اولسه ده، نه کبی سببلر ایله در، صوگره دن نادر قلی، قلی خان، طهماسب قلی خان دبه اسملاندى و بختی آچلدیغی صوگ شهرت بولمش اسمی نادرشاه ایدی.

صفی ناسلارغه مجبور اولدی و «شیراز» غه کندی. نادرشاه کمال سلطنت اوزرنده «اصفهان» غه کردی. اوشبو وقت طهماسبده کلوب یتشدی. اوز اوزینی بیلدرمکسزین اشچی خانون اولوب بورمکده اولان طهماسب آناسی اوزینک اوغلینه یولقوب شادلانیلر. نادرشاه «شیراز» طرفینه واردی. و مختلف برلرده افغان عسکری ایله صوغشوب افغانلیلارنی ایراندن قوغدی و ایران مملکتینک استقلالینی کیرو قایتاردی. اوشبو واقعه لرنک برنده شاه اشرفی مقتول اولدی.

نادرشاه، افغانلیلر ایله صوغشوب یوردیکنده بو طرفده شاه طهماسب، ترکیا ایله «اذربجان» ده صوغشوب مغلوب اولمش و غایت آغیر شرطلر ایله مصالحه ایتمشیدی. ایشته نادرشاه بوکا رضا اولمدی، ترکیه ایران آراسنده اولان شرطنی بوزدی و «بو کیمسه مملکتنی اداره قیله بیلمکن عاجز» دبه ۱۷۳۳ ده شاه طهماسبنی عزل قیلوب «مشهد» ده حبس و ۸ آیلق اوغلی عباس (اوجونچی) نی ایران تختنه اوطورتوب اوزی وصی صفی ایله مملکتنی اداره قیلورغه کرشدی.

ترکیا ایله مصالحه ایتدیکندن صوگ شاه عباس (یاش بالا) وفات ایتدی. اوشبو سببدن نادر شاه ایران الوغلرینی «مغان» صحراسینه بیغوب بر مجلس قیلدی. مملکتنک سیاسی و اقتصادی حاللر نندن بحث ایتدیکندن صوگ مملکتنی اداره ایدرگه مقتدر، جسور و اشلکای بر کیسهنی پادشاه صایلا. مق لازم ایدیکی حقنده بلیغ بر خطبه سویلادی. مجلس خلقی بالاتفاق پادشاهلقنی نادرشاهنک اوزینه تکلیفی ایتدیلر.

ایران تختنه چیقارلاچقنده شبهه سی قالمادیغندن و بو طوغورده کندیسینه هیچ بر رقیب اولمادیغندن نادرشاه، اوشبو منصبنی قبول ایتمک حقنده عجلالک ایتمادی بلکه اوشبو امرلرنی شرط ایتدی: ۱) ایران تختنی اوزینک نسلینه میراث فالاقدر. ۲) سنیلر ایله شیعیلر آراسنده اولان مخالفتلر بتوب اوشبو

اوشبو بهادرلغی سببندن نادرشاه غه خلقلر محبت قیلدیلر و هر برده مدح قیلور اولدیلر. ایشته بونی کوردیکنه خراسان امیری بوکا کونچیلک قیلور غه باشلادی و کوزدن نوشور ایچون سببلر ایزلر گه کرشدی. آخرنده بر بهانه تابوب نادرشاهنی قامچی ایله صوقدردی.

کمالته ایشمک آرزوسنه اولان آدم ایچون مطلقا جفا و کوب حقارت و مسخره لکلر کوررگه تیوشلیدر. ایشته اوشبو قامچیلر نادرشاهغه درس بیرمشلر و شهرت هم کمالته کسب قیلور ایچون سبب اولمشلردر.

خراسان امیرندن انتقام آلمق قصدی ایله نادر شاه، اوزینه طرفدارلر پیدا قیلورغه مجبور اولدی. اوشبونک ایچون صحراارده کروان تالاب یورمکده اولان یول باصوچیلر فرقه لرینه باروب قوشلیدی و آنلرنی اوزینه تابع قیلدی. بو وقتده ایران مملکتی ایچنده اختلال اولدیغندن هر ولایتک دیپور- لک بر شاه حکم ایدر و کوبراک اورنلر افغانلر تصرفنده اولدیغندن شول برلرگه افغانلی شاه اشرف پادشاهلق قیلور ایدی.

افغانلیلر، ایران مملکتنی ضبط ایتدیکلرندده شاه حسین و شهزاده هم کنارلرنی اولدردیلر. آنچق طهماسب (ایکنچی) اسمنده بر شهزاده قاچوب قور- تولدی و «مازندران» غه واروب شاهلق قیلورغه باشلادی. افغانلیلردن قاچمش تورهلر و بیوک آدملر اوشبو طهماسب اطرافینه بیغولمشلر ایدی. ایشته نادرشاه هم اوزینک اتباعی ایله بونلرغه قوشلیدی. بر چوق ماجرالر صوگنده، نادرشاه طهماسب طرفندن اوزینی سر عسکر قیلدررغه موفق اولدی. شاه اشرف، نادرشاه ایله طهماسبنک قوشلمق

لرندن خوف که توشوب زور عسکر حاضرلر سفرگه چیقدی. بوکا ایسه نادرشاه «مغان» صحراسنده اوچراب معاربه گه کرشدی. مغلوب اولدیغندن شاه اشرف «اصفهان» غه قاچدی. نادرشاه بونده کلک- بکنک تکرار صوغشیدیلر ایسه ده شاه اشرف، صوغش

نادرشاه كوب هديهلر كوندروب ايمپراطوريتسه ايله نكاحلنورگه قسد ايتسهده مقصودينه نائل اولمامشدر. اوشبو شرطلر اوزرنده عقد مصالحه ياصامق حقنك ترکيا دولتنه ايلچي كوندرمشيدى: (۱) ايرانلو لر عمل ايتمكده اولان امام جعفر الصادق مذهبي ترکيا دولتى و ترکيا علماسى طرفندن بشنچى حق مذهب اولمق اوزره قبول قيلنور. (۲) اوشبو مذهب امامى ايجون حرم شريفك بر اورن تعيين ايدلنور. (۳) ايران حاجيلرى ايجون ايران حكومتى طرفندن بر اميرحج يبارلور و بو اميرحج ترکيا فاشنك رسمى مأمور اولهرق محترم طوتلنور. (۴) هر ايكي مملكتك اولان اسيرلر آزاد قيلنور. (۵) هر ايكي دولت حكمدارلرى حضورنده دائمى وكيللر اولنور.

فقط بو مسئله هر ايكي مملكت عالملرى آرا- سينه كريدكندن صوڭ الوغ جدال و مناظره لر قالمش، بتون اسلام مملكتنى تاوش و غوغا آستنده طورمش در. اوشبو جهتن نادرشاهنك تكليفى ثمره سز قالمشدر. بر وسوسه سببندن اوزينك اوغلى رضا خان كوزلرينه ميل چكردى و بونك صوڭنك عصبى خسته لك ايله مبتلا اولوب اورن سز برده آچيغلانورغه، يوق سببلر ايله سؤظن فيلورغه و سؤظن قيلهش آدملرينى قتل ايندررگه كرشدى.

بونك اوشبو حالندن عاجز قالمش اوز آدمارى اوز آرارنده اتفاق توزوب بر كيچهده توشاگى اوستنده وقتنده باشينى كيسديلر. اونكان كون بتون دنياغه صغمغان بو باش بو كونده بر تاباق ايجينه صغمشدر. باشى ۵۰ ده اولوب ۱۱ ييل حكومت سوردى.

نادرشاه، اوزون بويلى، متناسب اعضالى، زور و اونكن كوزلى، گوزل يوزلى، غايت كور تاوشلى اولوب آشامق و ايجمك طوغروسنده قناعتملى اولامشدر.

ايكى فرقه بر برينه يافين اولاقچلر، بونك ايجون شيعه لر حضرت ابوبكر و حضرت عمر حقنده احترام اوزرنده حركت فيلهچلر. (۳) شيعه لر بوندىن صوڭ امام جعفر الصادق مذهبي ايله عمل قيلوب «جعفرى» مذهب اسمنده اولاقچلر.

اهالى ايسه بو شرطلرنى قبول ايتديلر و عهد كاغدى يازوب مهرلرى ايله تاكيد قيلديلر. سنى و شيعى دوستلغينه قارشو، شيخ الاسلام نارضالق كوستروب سوز سوبلرگه كرشمش ايسهده نادرشاه امرى ايله شول دقيقهده باشى كيسلدى. اهالى بالاتفاق ۱۱۴۸ - ۱۷۳۶ نچى ييل شوال (فيورال) اينده نادرشاهنى ايران تختنه اوطورتديلر.

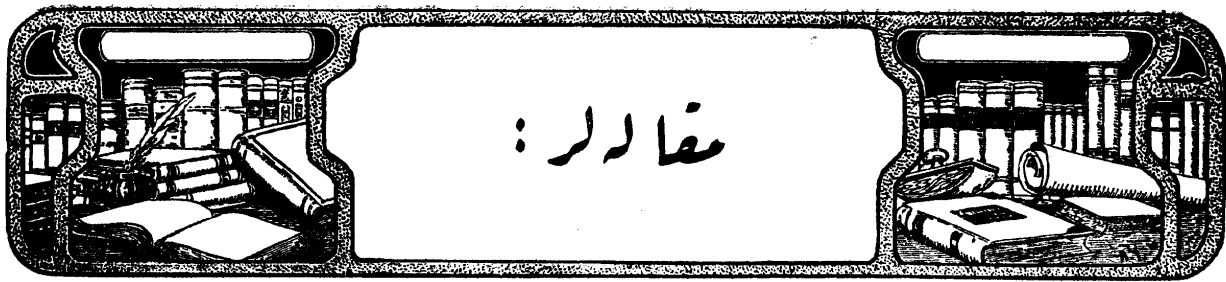
«شاه ايران» عنوانينى آلديفندن صوڭ، نادر شاه الوغ عسكر ترتيب ايدوب مشرق طرفينه سفر قيلدى. افغانستان، بلوچستان مملكتلرينى ايران غه الحاق ايتديكندن صوڭ ۱۱۵۲ - ۱۷۳۹ ده هند-ستان مملكتنه كروب پايتخت اولان «دهلى» شهرينى ضبط ايتدى. حسابسز و صانسز خزينه و غنيمت مالى آلوب بخارا و خوارزم مملكتلرى آرقلى ايران غه قايتدى. خوارزم حكمدارى اولان ايلبارس خاننى قتل ايتردى.

نادرشاهنك اوشبو سفرينه كتورمش اولان دولت و خزينه سى بتون ايران مملكتنى احيا قيلور غه و بتون اهالينى تربيه و اصلاح ايدرگه يتاچك ايدى. فقط حسن اداره و عدالت اولنمديغندن صوڭ مظفريتندن ده ثمره كورلماز، مال و دولتنده!

تختكاهى اولان «مشهد» كه كريدكنده نادر شاه، مظفريت بايرامى ياصادى. اطرافده اولان حكمدارلر تبريك ايلچيلرى كوندرديلر.

مشرقى فتح ايدوب كوڭلى اوسمش نادرشاهدن اطراف پادشاهلرى قورقوغه باشلاديلر و ايران حدودنك اولان روس عسكرلرى ايجكارى چكديلر.

مقاله لر:

عربی یازونی اصلاح ایتمک.

(معتبر «المنار» جریده سندن مقتبس)

عربی یازونڭ قسقه لغی و اورن آز آلدیغی جهندن فرنك و روس یازولرندن زور آرتقلغی وار، بونی ایسه هر کیم اوزی تجربه قیلوب بیلور. بونکله برابر پك الوغ کهچیلکی ده وار. بو ایسه درست اوفور ایچون، یازونی تانوغنه یتمگانلکدر. یوفاریده ذکر ایدلمش آرتقلق، اوشبو کهچیلک یاندا هیچ شی گه حساب ایدلنورگه یاراماز. بلکه عربچه یازونی بیلگان صوڭ آنی درست اوفورغه پك کوب نرسه لر بلکه پك کوب فنلر بیلورگه و پك کوب لغتلرنی یادلارغه حاجتلی. مثلاً هر بر احتمالنڭ معناسی درست اولمق اوزره «ملك» سوزنی اون یدی تورلی اوفورغه ممکن. اگرده معنالی درست اولمغان احتماللری اعتبارغه آلسه اول وقت بولکمه ده اولان احتماللر یوزار ایله سانالور. حالبوکه بر کلمه نڭ ایکی گنه تورلی اوفورغه ممکن اولمقلغی ده پك کوب خلل و پك الوغ یا کیشلرغه مفضی اولدر. ایشته عرب یازونڭ اوشبو نقصانی سببندن عرب لساننی تحصیل ایتمک پك مشکل. کتابلر یا کیش و تحریف ایدلنورگه مستعد اولوب طورلر، اوفو-چیلری ده سوزلرنی بوزوب اوفورلر. ایمدی باشقه لر شویله طورسون، بو کونده حتی عالم اسمنده اولان لرده عربی کلمه لرنی پك خطالی سویلامکده لردر. اگرده یازوده بویله نقصانلق اولماسه ایدی عربچه نی درست سویلاشه بیلور ایچون حتی نعوصرف تحصیل قیلورغه ده حاجت توشماز، هر بر یازو تانوغان کیمسه درست اوفور و درست سویلار ایدی.

عربی یازوده ایکنچی بر زور نقصان وار. بو ایسه حرفلرنڭ بر برینه اوخشامقلریدر. ایشته عربی سوزلرده تحریفلر، یا کیشلر کوبلکینه بر سبب ده اوشبو حرفلر آراسنده کامل مشابهت اولمقدر. مقدم عصرلرده ده اوشبو نقصانلرغه چاره اولسون ایچون نقطه لر، هجالر ایجاد قیلدیلر. فقط بو ایکی شی کامل چاره اولوب بتمادی. بونڭ سببی ایسه نقطه لر آراسنده کامل مشابهت اولمقدیر. مثلاً «ف» نقطه سی بر قدر زور ایسه «ق» اوفلورغه ممکن و «ق» نقطه سی بر قدر کچوک توشسه یا که بر طرفی چیقوب یتماسه «فی» اوفلورغه ممکن اولدر. ب، ت، ن، ی ده ایشبو التباسلر وار. کوب وقت، یازوچیلر نقطه لرنی اوزلرینڭ مرکز لرندن یراق قویدقلرندن بر کلمه ایکنچی بر کلمه گه اوخشاشلی اولدر. «یینی» سوزی کوب وقت «یینی» سوزی ایله ساتاشادر. «انباء» ایله «انباء» هم بویله در، بونلرنڭ مثاللری پك کوب. هجا علامتلرینده کوب اعتماد یوق. اورنلری آلماش توشسه یا که اورنارندن کوچسه لر کلمه لر بتونلای خطا اوفلورغه ممکن. بونڭ اوستنه شکللر، علامتلر اوزلرینه مستقل یازولر اولدیغندن شکل ایله یازوچیلر بر سوزنی بر مرتبه ده ایری حرف و ایکنچی مرتبه ده نچکه علامتلر ایله ایکی مرتبه یازمش اولورلر. اوشبو حکمت ایچوندرکه هجانی، شکلی انسانلر ترك ایتدیلر، قرآن شریف و بعض بر اثر لردن باشقه ده استعمال ایتماز اولدیلر. شکل ایله یازمق مشکل اولدیغندن مطبعه لر بونڭ ایچون ایکی حق آلمقده لردر. شکل علامتلری چدامسز اولدقلرندن پك تیز بوزولار، توزالر، یوغالوب و تارالوب تلف اولدر. شونڭ ایچون شکل ایله اشلامک طوغر وسنده

ایتمک طوغروسنده غازی احمد مختار پاشا ایله سویلاشدم . پاشا ایسه : « بو مسئله، بزده کوبدن وار، بن حتی بو طوغروسده معارف ناظری و باشقه لر ایله ده مذاکره ایتمشیدم . حاضرگی حرفلر بزنگ ایچون کافی دگلدر . خصوصا عسکر احوالی نقطه نظرندن کوب اوکغایسزلقلر وار . یول تیکشورگه وارمش مأمورلر طرفندن یازلمش اورن اسملرینی درست اوقومق ممکن اولمیدر، یاگلش سببندن حتی صوغش وقتنده بیوک بر مغلوبیت که دوچار اولورغده مکن . اوشبونگ ایچون بن - عسکری اشلرده گنه اولسه ده - ضبطلی حرفلر استعمالنی تکلیف ایتمشیدم . لکن استعمال نه برده؟ بزم اوشبو مذاکره مز ایشدایکی ایله خلقلر غلیانه کلایلر و « فلان و فلان پاشالر دینسز اولدقلری ایچون عربی حرفنی اوزگرتورگه اجتهاد ایتمکلری عجب دگل، اما مسلمان دیه بیلدیکمز مختار پاشاغه نه اولمش؟، دیه سویلارگه باشلادیلر » دیدی .

ایران خلقلرندن بعضیلر حرفلرنی مقطوع روشده یازمقنی عادت ایتدیلر . فنحه لی حرفلرگه علامت اوله رق طوتاشدن الفی، ضمه لیلر صوکنده و او، کسره لیلر صوکنده ی قویوب تشدیدلی حرفلرنی تکرار بازار اولدیلر . بو طریقه باصلمش برکتابده کوردک . بونده ده بر چوق عیبیلر وقصورلر وارد . کچن یل استانبولغه کلدیکم ایله دوقتور اسماعیل حق میلاسللی افندی ایله معارفه پیدا فیلدم . بو کیمسه اوشبو مسئله ایله پک مشغول اولوب کندیس ی هم حرفلرنی اصلاح قیلوب قسقه بر رساله توزومش . بونگ حرفلری مقطوع اولوب حرکتلری هم یانلرنده برابردر . حرکت، بوقاروسنده اولان حرفنگ اوقولمق شکلن کوسترر . تورکی سوزلر ایچون باشقه بر حرفلرده ایجاد ایتمشدر . اوشبو رساله نی شمعی اوشبو مسئله گه اهمیت وبروچیلرگه اولاشمک فصدنه در . فقط بو یازو، ایسکی یازوغه مطابق اولمادیغندن یاگیدن اوگره نرگه حاجتلی، بوندن باشقه ده عیبیلری یوق دگل، شونگ ایچون قبول اولنمقی شبهه لیدر .

مطبعه لرده پک آغرسنالر . بونگ اوستنه، کلمه لارگه شکل قویار ایچون هر کیم مقتدر اولماز . کوب وقت بو خدمتنی فیلوراق آدملرده نابلماز . شکل ایله باصلا - چق نرسه لرنی درست باصمق ده مشکل اوله در .

اگرده درست اوقورغه سبب اوله چق روش ایله عرب یازوی اصلاح قیلنور اولسه ایدی، بواش عرب لسانینگ و مسلمانلرنگ آله کیتولرینه زور سبب اولور ایدی . بو سایه ده آلتی ییلده آله چق علملرنی اوچ ییلده و آلتی آیده اوقولاچق درس لری اوچ آیده اوقومق ممکن اولور ایدی . بو سایه ده کتاب طبع لری بنگلشور، خلق آراسینه علم کوبراک تارالور، بایلق و برکات آرتور ایدی . علم و فنلرده، هنر و صناعتلرده، معرفت و مدنیت کسب ایتمکلرنده اولان بو کونگی اوزون یوللر پک قسقارمش اولور ایدی . اسلام علمی و اسلام آدابی تارالور، دین اسلامدن هر کیم طوغری خبردار اولور ایدی .

مسلمان و خرسیتیان عربلر، زبراک تورکلر اوشبو عربی یازونی اصلاح ایتمک حقنده کچن قرن آخرنده سویلاشورگه باشلامشدر ایدی . شاگرد وقتنه استاذ حسین الجسر حضرتلری، شکللری حرفلرگه طوتاشدرلنوب یاصالمش حرفلر کوسترمش ایدی، فقط تفتیش ایدوچیلر بونی موافق کورمادیلر .

بعض برکیمسه لر لاتین حرفلرینی قبول ایتمکنی موافق کوروب اوشبوگا دعوت قیلدیلر، فقط اهل اسلام بونی ده قبول ایتمادی، بوندن صوگده قبول ایتیمه چکلدر .

بغداد ادیبلرندن جمیل افندی الزهاوی عربی حرفلردن ده، لاتین حرفلرندن ده گوزل روشده بر تورلی حرفی ایجاد ایدوب، بونی « الهقطی » مجله سنده خلقلرغه عرض ایتدی ایسه ده بو هم قبو - لیت که کچمادی . طوغروسی مسلمانلر، بو کونه قدر قرآنلری و باشقه دینی، ادبی و تاریخی اثرلری یازلمش یازولردن اوزلرینه دشمنلق ایتمک فصدنه اولان کیمسه لرنگ حرفلرینه کوچمه چکلدر .

مصرده وقتنده اوشبو عربی حرفلرنی اصلاح

تیمه آریق ده اوزوشدرو هم امثالی (۵۰) شا کردنک حفظ صحتی . مکتبده بولا طورغان آورولار . شا کردنی یوغوشلی آورولر ئله کنرودن صافلاو . (۶) شا کردلرنک مکتب طشندغی حفظ صحتی . شا کردلر ایچون جایلک قولونیهلر (داچالر)؛ شهرلردن طشده بالانی طبیعی روشده تربیهلهوچی مکتبلر . (۷) معلم و معلمیه لر . بونلرنک حفظ صحتی . عائله و طبیبلرگه مناسبتی . (۸) شا کردلر و عائلهلر آرهسندنه حفظ صحت هم طب حقنده معلومات طاراتو . (۹) حفظ صحت نقطهسندن قاراغانده بالانی نیندی اصول و پروگرام ایله اوقتو تیوشلیک . (۱۰) آورو، آکغرا و خلقسز بالالارغه مخصوص مکتبلر .

بو فونقره سنکده تعلیم آریق ایچون بیک مهم تجربهلر کورساته چکی و هر یرده اصول تعلیم و تربیه نک دخی باخشیلانا نوشوویدنه یول آچاقی شبهه سزدر . اوزغان جای « بیرلین » ده بولغان تش طبیبلری فونقره سنده ده تربیه و مکتب مسئلهسنه بیک کوب فصلدیلر . مثلا ، عادنده تش بوزولو مکتبده چانده باشلانغانلق ، چاخوتکه ، آس قازانی بوزولو ، بونک آرهسندنه فان آزیو، باش آوروی پیدا بولوکی جفالرنک هر برسینک باشی تشرلر چرو ایدیکی اثبات قیلندی . دیمک تش صافلاونی اک الک مکتبده رعایه قیلا باشلارغه کرکک و هر شهرده مکتبلرگه مخصوص تش خسته خانهسی آچوب شونده وقت وقت شا کردلرنی چیوب تشرلر ن قاری طورو تیوشلک سویله ندی . بو قرار حاضر وجودکه چقاربلاده باشلادی : گیرمانیاده مکتبلرگه مخصوص شونده تش خسته خانهلری آچلیدی ده ایندی . حسابلر کورساته که : هر ۴۰ - ۵۰ شا کردنک تشی برده بوزولماغانی اورطه حساب ایله باری ۳ کنه بولادر .

منه کوره سکز ، مکتب گه تعلق هیچ بولماغان کبی کورلگان تش طبیبلری فونقره سسی بیله تعلیم و تربیه مسئلهسنه قایتوب طوقتی . مترقی ملتار بر مملکت نک علم و معارف درجهسن بلورگه تله گانده فونقره سلرده ایشتکان هم

بنم فکرمه کوره عربی حرفلرنی اصلاح طوغروسنک اولگی حرفلر اولگی شکللردن یراق کیتارگه تیوشلی دگل ، هر نه یا کیدن اوگره نرگه احتیاجلی اولماسون هم ده اولگی کتابلرمنک معطل قالمقاری ده لازم کلهاسون . بونک اوستنه تعریف ، غلط اوقومتی بلا لرندن صافلارغه روشده اولسون هم ده اصلاح مطبعه حرفلرندن باشلانسون . شمدی بز بو حقه یاکی حرفلر اشلارگه ویردک ، اوشبو حرفلرمن تمام اولدیغی صوگ عرض ایده چکمز . حرف قویوچیلردن بواشنی عجله اشلامکاربینی اوتنه مز . حرفلر مقطوع اولور ، عربی حرفلرنی اصلاح طوغروسندنه اوشبو حال اساس طوتلنورغه تیوشلی . بوندن باشقه صورت ایله اصلاح ممکن اولمیه چقدر .

علم یولنده ملتونک اتفاقی .

(باشی ۱۱ نجی عددده .)

۱۸۶۷ ده گی « پاریز » ویتنافقه سندن صوگ اصول تعلیم ایله طب آرهسندنه زور مناسبت حاصل بولا . بونک نینجه سسی درکه ، صوگ چاقلردغی طب فونقره سلرینک هر برنده تربیه و تعلیم شعبهسی اولدی . طبنی تربیه و تعلیم گه تطبیق ایله مشغول ئلله نه قدر زور طبیبلر وجودکه کیلیدی . مکتبده حفظ صحت مسئلهسن تیکشرگان ایکی بیوک بین الملل فونقره سسی بولوب آلدی . کیله چک مارتده « پاریز » ده بوندی اوچنجی فونقره س جیولا چقدر . بو فونقره س شوشی اون شعبه دن عبارت بولا چقدر .

(۱) مکتب بناسی و صنف میبللری نه روشده بولمالی . (۲) پانسیون ، خصوصا یاتافخانه لرنک حفظ صحتک موافقتی . (۳) مکتبلرنی طب جهندن تیکشروب دائما بو حقه استاتیستیکه چیوب طورو . (۴) تربیه و اسپورت (کوره شدرو ، یوگرشدرو ، یوزشدرو ،

ۋېستافه لېرډه كورگان معلوماتلر بلن گڼه قناعتلانمېلر .
بلكه شول مملكتكه باروب مکتبلرن زيارت قېلوب
اوپره نلر . سياحلرنڭ مکتبلرنى تېكشرووى هېچ
بر زمانده حاضرگى قدر نقي نعيم ايتمه مش در .

بو سياحلرنڭ كوكوسى اوزلرېنڭ كورگان
نرسه لرېنى و آلغان تاثراتېنى و مطبوعات صحيفه لرنڭ
نشر ايتمه طوره لر . سياحلر تورلى بولغان كېنى
اعتبار قېلغان ياقلرى ده بېك تورلى بولا . آنلردن
چوپله ب مكممل معلومات آلو - بېك آنسات بولادر .
بو روشده هر يرگه يوروب مکتبلرى حقنده
آنچونلر نشر ايتوچى آدملر بېك كوك بولسه ده اڭ
مشهورلرى « پارېژ » دهغى « آلېبرت فان » و كېللىرى
نڭ بيان حاللىرى در .

آلېبرت فان نام بر باى پارېژ دارالفنونېنه
بېك كوك آفچه اعانه قېلوب بونڭ پراسېنتېنه دائما
۵ سباح يورتونى شرط ايتمشدر . بو سياحار پارېژ
دارالفنونلرى نڭ آره سنده سايلانا . بونلرنى علما
و معلملر سايليلر . بونلر سلامت و انگليزچه دن
خبردار بولورغه نيوشيلير . بو ككشيلر آلېبرت
فالدرفان آفچه ايله چيت مملكتلرگه باروب فايده
بارسه لر شوندهغى خلق آره سنده كروب آنلرنڭ
معيشت و فكرلرېنه دائر هر نرسه نى ، با خصوص
مکتب مسئله سنى اوپره نورگه و ۱۵ آى شولای
طورغاچ قايتوب حساب بيررگه نيوشيلير .

بو ۵ سياحنڭ ۲ سى باشده دارالمعلمين ده او-
قوغان كشى بولو شوط . هر شوندى سباح سياحتى
ايچون آلېبرت فالدرفان سومانڭ پراسېنتندن ۶ مك
۲۵۰ صوم اعانه آلادر .

فان سياحلىرى ۱۹۹۸ ده يورى باشلاديلر .
يبارلگان ۵ سباح فايتديسه ينه دن ۵ كشى سايلانوب
يباريله طوره لر .

بو سياحلرنڭ حاضرگه چه بيرگان بېك مفصل
و مكممل حسابلىرى جيولوب آلېبرت آفچه سنده باصلوب
تعليم اربابنه طاراتيلا طوره .

بو حسابلر آره سنده آمريقا مکتبېنه دائرلرى

بېك قزقدر .

مثلا . آمرېقاده اڭ الك كوزگه توشكان نرسه
- مکتب ايله طبيعت آره سندهغى ياقنلقدر . بونده
مکتب زور بر باغچه نڭ اورطه سنده بولا . مکتب
تله سه نېندى صنف بولسون ، تله سه ابتدائى ، تله سه
دارالفنون بولسون بو قاعده هر برېنه عامدر . اگر
شهر اورطه سى - ير بېك طغز بولوب مکتب نيره سنده
باغچه ياصارلق اورن بولماسه مکتب نڭ توبه سن تيگز
ايتله رده شونده باغچه اوطورالر .

مکتب نڭ اچى ده چه چه كلر ، آشلق باشاقلىرى
و هر تورلى قيمتلى آغاچلر ايله زينتلانگان بولا ،
يعنى بونلر اوسوب اوطورالر .

دارالفنونلر عجائب درجه زينت اچينه چومغان
لر ، ايشك آللىرى ايس كيتكچ باغچه ، اورمان ، كېڭ
بولونلر ، طوغايلر يالتراب ياتقان بوالر ايله طولى .
آغاچ اوطورتو كونى - مى بايرام سانالغان مملكتنده
شولای بولورغه تيوشلك شېهه سز بيت !

آمريقا مکتبى نڭ ايكنچى بر خصوصيتى حفظ
صحت قاعده لرېنڭ اڭ نيچكلرېنه بيله موافق بو-
لوى در . ترزهر ايس كيتكچ زور ، يارم ديوار
پيالا ؛ كوز چاغلدريچ ياقئىلىق ؛ ديوارلر كوزگه
ياخشى كورنشىلې بوبالور ايله بويالغانلر ، ككېڭ
قاريدورلر ، ايس كيتكچ پا كلك ، جيناملق ، زينت ،
هوا گل بر درجه جلى طوتيلو . . . الحاصل بالانڭ
سلامتليگېنه نه قدر رعايه قېلد يقارى ايس كيتهلر كدر .

آمريقا مکتبلرنده اوقو ساعتلىرى بېك آز بولا .
سبقلر برده يالقدر ميلر ، اوبله دن صوڭ گل گېمناستېقا ،
اسپورت و شاپاروغه صرف قېلنا ، سبق اوقندرميلر .
پروغرامى و مقصدى جهتنجه آمريقا مکتبى اوروپا
نقىلرغه بېك باشقه در . بونده ماديات غه بېك زور
اهميت بيريله . معيشت ايچون كرکلى نرسه لر : فول
هنرى ، سودا گرلك روعى بيرو ، طرشلق اوپره تو
اصل مقصود ايتلوب طوتيلا ، ايسكى و خيالى فنلر ايله
اشتغالنى مقبول كورمى . سوزگه فاراغانده اشنى
آرتق كوره ؛ مکتب اشتغالى معلم نڭ شاگردلرگه

باشقردلر (*)

عبد الله ملا، بوگا اشنی بیک یاشروب توتو ایلهن ویرینه فایتقاچ نه ایشتهسه ونه کورسه اوزینه خبر ویروب طورو ایلان امر ویروب کوندردی. اوزی هم بعض اشلردن خبر آلو ایچون «اورنبورغ» غه کندی. بارو ایلان اورنبورغنک آخوندی «ابراهیم بوتچیفی» ایلهن هم گو بیرناتور حضورنده ترجمانلق ایدوچی «گولایفی» نام مسلمان ایلهن کورشوب اوزینک نه مقصود ایله یوردکندن خبر ویردی. بونلرنک هر بری اش باشلانقاچ کوچلری یتکانچه یاردم ایله چکاریل وعده ویردیلهر. عبد الله ملا یوروب فایتقاچ آکا ۱۷۵۵ سنهده نوغای بولندهغی «فچاق» اولصتندن خط ایله بر ایلچی کلدی. خطده آچیق امضا اولدقندن «بو مکتوبی کم یباردی؟» دیه ایلچیدن صورادفده ایلچی «ملا مز ایله پیسر مز ویردی» دیه ایتدی. خطنک مفهومی شول طرف باشقردلرینک دین صوغشینه حاضر لنولرنی هم عبد الله ملانی اوزلرینه رئیس ایدوب تانولرنی خبر ویرودن عبارت ایدی. بو مکتوبی آلو ایلان عبد الله ملاغه ایکنچی تورلی غیرت کردی؛ باشقردلرغه ریاست ایدهرک حکومت علمینه قیام ایدوکه تماماً قرار ویردی هم شول کوندن باشلاب باشقردلر آره سینه پروکلاماتسیه لر (انتباه نامه لر) یازوب تارانماغه باشلادی. لکن عبد الله ملا بیک اوتکون ذهنلی ویراقدن کورگوچی اولدقندن، باشقردلرنک اوزلریگنه قیام ایدوب اش چغاره آلمیه چقلرینی بلوب، بتون روسیه مسلمانلرینی بر بولی قیام ایتدرمک فکرینه دوشدی. عبد الله ملانک فکرنچه بو اتفانلی میدانه چغارمق بیک بیگل ایدی. چونکه، باشقردلرغه نسب، دین وعادت جهتار نچه فرند اش بولغان قزاق مسلمانلری

(*) ۱۱ نچی عددن مابعد.

درس بیرووی کبی طوبولمی؛ بلکه معلم ایله شا کردلرنک اتفانلاشوب خدمتاری شیکالی بولا. آمریکا مکتبی شا کرده اوز اوزینه خوجهلق، کشی فوطورتونوندن باشقه اوزی اش باشلاوچیلق حسن اوسدره. خاطره گه قاراغانک ندبیرلیک و درست فکرلیک نی نغراق ترقی ایتدیره.

آمریکا مکتبی نک ثمره سی: «دنیاده یاخشیلق - عموم ایچون فائده لی نرسه در. عموم ایچون فائده لی هر نرسه یاخشیلق» دیگان فکدر.

[بیلگولی نیچکه طبیعتلی آوروپالیلر بو قاعده نی یاراتوب بتمیلر.]

لکن آمریکا مکتبلرنده اوقوچیلرده فقط علم صفتی ایله آلتغان علم آزلق انکار اولنماس.

اخلاق و طبیعتی تربیه مسئله سنه کلنچه مد- فقلر مطلقا آمریکا مکتبی طرفداری درلر. بونده طبیعتی تربیه گه فوق العاده اهمیت بیرله. آمریکا مکتبی - حقیقتا تربیه مکتبی در. بونده آپ آچق اولارق «مکتب بالالرنی معیشت ایچون حاضرلی طورغان اورن؛ مکتبهده یاخشی ایداش، یاخشی شا کرد- استقبال ده یاخشی غرازدانین» دیب قاریلر. تربیه اصولنده ده عملیات آلدو طوتیلا. بونده تربیه نی سوز بلن توکل، بلکه اش و اورنهک بلن بیرلر. اوکت قیلو هم وعظلم سوپله و بلن یالقدرو یوق. بلکه تورلی مثاللر و نظرلر ایله یاخشیلق نی بالانک کوکلینه شول روشده اورنلاشدرلر، که بالا اوزی یاخشی بولورغه طریسه. یاخشی بولو یاریشینه کرشه.

(آخری وار)

ع. ف.

﴿﴾

قطعه.

دلده غم چوقدر لطف ایدوب کله ای سرور
اوله ماز بر خانه ده مهمان مهمان اوسننه

﴿﴾

تیوشلی اورنغه بیاردی. شول آراده نوغای یولندهغی بورجان باشقردلری مینیسترلر طرفندن فارفور یاساوغه یاراقلی بالچق ازلاو ایچون یبارلگان چیناویقنی اوتردیلمر و بوگا باشقه نه قدر شونده تورغوچی چیناویقنلرنی بالا چاغالاریله هلاک قیلدیلمر. بونلرنی باصار ایچون یبارلگان عسکرلرنک اونسینی اوتروب ۲۹ قدرسینی جراحاتلبار. شول حالده اوزلرندن فقط دورت کشیلرینی جویدیلرهم حکومتکه قارشى طوروده اوزلرینه قوشلمانان ایچون عبد-الوهاب نامندهگی بر میشار اسطرشیناسیله بر مسلمان پیسرنیده اوتردیلمر.

بوندن سوک کوب وقتار اوتمادی، حتی ایکنچی یلرده ده فتنه لر باشلاندى. طونغاوور، اوسیرگان، طامیان، قپچاق وولصترندهغی باشقردلرده بارچهسى قیام ایتدی. بو باشقردلر تورلی بولسکره بولنوب، روسلری طالی طالی اوتره، «جایق» نهرینه تابا کیتدیلمر. بوندن مقصودلری، جیکله باشلاسالرکروب قاچارغه جیکل اولسون ایچون قرغز صحرالرینه یقینلاشمق ایدی.

بو باشقردلرنک آرتندن نیپلویف برروناعسکر ویروب باخمیطوف دیگان پالکاونیکنی ده کوندرگان ایدی. لیکن بو عسکر بارچهسى بر طار برده باشقردلر طرفندن هلاک ایدلوب فقط بیش قدرسیگینه قاچوب قونولدی.

شول وقتلرده روسیه، الوغ و خوفلی دشمنی اولغان، پروسیه قرالی «ایکنچی فره دریق» ایله صوغشقه حاضرلنه ایدی. شول سببلی بوندى وقتده باشقردلرنک قیامی تورهلری الوغ خوفکه دوشوردی. زیرا، اول وقتلرده یوللر بیک مشکل اولدیغندن، غربده فره دریق کبی بیوک بردشمان ایله صوغشقه، شرقده داخلی فتنه لر ایله بولشقه بیوک خطرهلر بر اش ایدی. شول سببندرکه تورهلر طرفندن باشقردلرنک بیک آچیغلانوب کیدولرینه سبب اولماسون ایچون ممکن قدر باشقردلرغه یومشاقلق ایله معامله ایدوگه تنبیه ایدوب، نیپلویفکه فرمان کوندرلدى.

اول وقتلرده بیک قوتلی هم روسیه به بیک دشمن اولدلرندن اوتکان وقتلرده ده باشقردلر ایله متفق اولوب، نچه کرهلر هجوم ایتکانلر ایدی. قزان تاتارلری ده اول وقت روسیه ایچون بیک خوفلی ایدی. چونکه، پیتر وئیلیکی عصرنده بونلرده نچه مرتبه لر روسیه گه قارشو قیام ایدوگه باشقردلر ایله خبرلشکانلر ایدی. اوچ سنه لر مقدم عبد الله ملانک اوزینه قران اویازی آلاط یولندن «اسماعیل آبوکیفی» نامنده بر کشی کلوب (قایسی قریه ایدیکی معلوم دگل) باشقرد مسلمانلری باش کوتار-سه لر قزان تاتارلرینکده باش کوتاره چگیله خبر ویرگان ایدی. شونک ایچون عبد الله ملا قزافلرغه ده و قزان تاتارلرینه ده ایلیچیلر کوندیروب اتفاقه دعوت ایلدی. کرک تاتارلر و کرک قزافلر اولسون باشقردلر قوزغالسه لر بونلرده برگه حرکت ایدرگه ایلیچیلر آرقلی وعده ویرگانلر ایدی.

عبد الله ملا اوزینک دین قرداشلرندن شوندى جلی خبرلر ایشتكچ بالفعال باش کوتاروگه اونداب یگان باشقردلر آره سینه پروکلاماتسیه لر نشر ایتدردی هم بو دعوتنامه سنده قیامنک وقتینی ۱۷۵۵ سنه ده ۱۰ نچی اییولده، دیه تعیین ایلدی. بو دعوتنامه سی بیک اوزون و بیک اثرلی اولوب، خلقه عادتدن طش اثر ایتدی. هم شولوق وقتک خلقنی قوزغاتمق اوچون بعض باشقرد علماسی طرفندن شعرلر ترتیب اولنوب، خاق آره سینه تارانولدی. بو شعرلرده کیریللوف، اوروسوف وقتلرندهغی باشقرد قیاملرنده مکارلب، مکارلب آنا بابالرینک اوترلورلی، صالداتلر طرفندن خاتون قزلرنک قدرسز ایدلورلی برام برام یازلمش ایدی. لیکن باشقردلر بو وقته قدری عبد الله ملانک سوز لرینی طنگلاب کلسه لرده بو مرتبه سنده طنگلامای، ۱۷۵۵ سنه نك ۲۵ نچی ماینده اشکه کرشدیلر.

نیپلویف واقعدهن خبر آلوب سینات غه خبر کوندردی و بونکله برابر باشقردلری باصدیر و ایچون عسکر ویروب، ایساکوف دیگان پالکاونیکنی

بو وقتلرده نېپاویفنك حاجتى اوتارلك عسكرى يوق ایدی. شونك ایچون ایك اول عسکرلرینی کوبایتو فکربنه کلوب جاییق عسکرلردن مك قدرنی چاقردی هم «دونوك داش» دیگان فالق خانینه ایلچی کوندروب مك قدر آتلی فالق نی یاردمگه بیارمه سینی اوتندی. لکن ایلچیسینه باشقرد فتنه سینی باصارغه دیه ایتمه سکه قوشدی. چونکه فالق خانی نك باشقردلرغه قوشیلوب کیدوندن فورقدی. اول وقت فالقار ایله فزاقلر آره سنده دوشمنلق بیک قونلی اواقدنن نیپلویف ایلچیسینه «فزاقلر ایله صوغشرغه چاقردی» دیه فالق خانینه یالغانلرغه قوشدی.

نیپلویف فزاقلرنك هم فزان تاتارلرنك باشقرد لرغه قوشلورلردن فورقوب، فزاق حدودینه ده هم فزان گو بیرناسنگه غی خوفلی برلرگه ده عسکرلر قویدی. نیپلویف باشقردلری باصار ایچون یاننده غی عسکر لردن باشقه تاغن چپندن ۱۲ پولق عسکرلر کتوردی هم اوزینه کیگاش و مصالحت اوچون عقللی آدملردن معاونلر تعیین اولنمه سینی استهب، سیناتغه مراجعت ایندی. معاونلك ایچون سینات طرفندن صالتیقوق، اوشاقوف اسملی گنیراللر تعیین اولندی.

(آخری وار)

م. هادی.

احکام شرعیه مجموعه سی.

I

بو بحثنك تاریخی.

اورنبورغ دوخانونوی صوبرانیه سینك نظاملرینی اصلاح قیلماق طوغروسنده لایحه توزر ایچون دیه ۱۹۰۵ نچی بیل آپریل آینه مذکور محکمه حضورینه بیغولمش ملالر مجلسینه یازلوب ویرلش دفترده «عائله اشارینی تفتیش وقتنده دستور العمل طوتار ایچون بر احکام شرعیه مجموعه سی ترتیب قیلورغه تیوشلی»

مضموننده بر جمله وار ایدی.

اوشبو مجلس فاشنده بو فکر، شول درجه ده اهمیتسز کورلدی که حتی: «بویله مجموعه ترتیب ایدرگه نیچون احتیاج وار؟» دیه صور اوچی ده اولادی. قوللرده نچه جلدلردن عبارت فتاوی هندیه و ابن عابدین، آنا بابا عصرلردن بیرلی دستور العمل طوتلمش قهستانی و شرح وقایه، مطبوعات سایه سنده پک ارزان حقلرغه صائلمقده اولان بزازیه، فاضیخان، بر آز ترکیجه بیلوچیلر ایچون فتاوی علی کتابلری ایله دنیا تولدیغندن ایکی اوچوز صحیفه لك نسقه بر «احکام شرعیه» مجموعه سی توزرگه لزوم کورله. چکنی استبعاد قیلوچیلر اولسه هم عجب دگل.

ایمپراطور طرفندن تعیین ایدلمش غراف پالین، ترکستان ولایتلرینی تفتیش ایندیکنده شرعی محکمه لر و شرعی قاضیلرنك حاللرینی پک تشویشلی روشده تابمش، حتی محکمه لری و شرعی حاکملری اوستندن مسلمانلر اوزلری شکایت ایتمه شلردر. شوکا کوره شرعی حکملرینی بر نظامغه صالحق لازم کورلش والک ایلك ده «بر احکام شرعیه» مجموعه سی توزورگه حاجت نابلوب بونك ایچون بر کامیسیه تشکیل ایدلمشدر. بو خبرنی رسمی صورنده آکلادیغمز صوك «وقت» ده اوشبو مقاله نی درج ایتمشیدك:

احکام شرعیه مجموعه سی.

بوندن اوچ دورت بیل مقدم فوزغالمش دوخاو- نوی صوبرانیه و دوخانونوی پراؤلینی لرمزنی اصلاح قیلماق مسئله سی هنوز دوام ایتمکده در. غ. دوماغه کروب قارالوی ونه کبی روشده اولسه ده بر قرار ویرلوی امید اولنور.

بو کونلرده گنه ترکستان ولایتلرنده گی قضا خانه لرنی وحکم ترتیبیلرینی اصلاح ایتمک مسئله سی ظاهر اولدیغی معلوم. بزلرده اولان صوبرانیه و پراؤلینی لر اصلاحی مسئله سی ایله ترکستانده ظاهر اولمش مسئله، آیرلوب آلنماز درجه ده بر برینه باغلانمشدر. اوشبو سببدن ترکستان مسئله سی سویلاندىکنده اوز مسئله

آراسنده نكاح منعقدتر» ديه و ايكنچي مرتبه ده ده : « اهل اسلام نكاحي انعقادی ايچون اوکازلی ملا طرفندن عقد اجرا ايدلمك شرطدر » ديه فتوا ويرمكه اولان محكمه و حا كملره « پوريشكيويچ » حزبی بر طرفده طورسون ، ميلوكوف و غوچقوف فرقه ارينگ بيله اعتماد ايدمچكلى پك شبهه لی در . طوغر وسینی سويلر اولسه ق مساهمان اعضالرينگ ده موافقت ايدمچكلى ينه ايمان آذر ، هر حالده دوما منبرينه چيقوب ده اوشبو رويده ترتيبسز اولان اداره لرنی ، حا کم و حکملرنی مدافعه ايدرگه جسارنلری يتماز ؛ مدافعه گه يول ده تابمازلر .

ايشته بو سببدن حكومت و اهالی ، دوما وساويت تمام انابت و اعتماد ايدراك رويده ، شرعی محكمه لر و شرعی حا كملر ايچون بو كوندن اعتبارا بر خط حرکت تعيين ايلرگه لزوم وار . بونگ ايچون انگ برنجی اش مصرده و تركيه ده اولديغی كبی محتاج اولديغمز شريعت حكملرينی ماده ماده ايدرك مجموعه رويشده ترتيب ايتمكدر . بونی ايسه تر - كستان مجلسی ايله مسلمانلری ده ضرور نابمشلر . مذکور مجموعه نك رويجه ترجمه سی دوما اعضا لرينه ده ويرلورگه نيوشلی ، تا كه مندرجه سی ايله آشنا اولسونلر و ايسكيدن اولان خوف و احتماللرينك بته چگينه قناعت كسب ايتسونلر .

اون بيل سوكونده مجبوری صورتده اشلنه چك بر اشنی بو كونده حسن اختيار ايله اشلامك ، جان ويره چك يرده اوستده اولان چيكماننی فدا ايدوب فورتولوب قالمق « عقل » دندر .

دينانك عجب رويشده فزولق ايله آلفه كينديكنی شمدی آكلامغان آدم قالمامشدر . حقيقت حالده دنيا آنا بابا عصرينه فاراب دگل بلكه آكنا مقابل اولان بر زمان جانبنه وارمقده در . بتون خلق بگی معيشت ويگی حياتلرغه حاضرلنديكي وقت ، بزلر همان چامان آت قبيلندن كيرو چكاهك آرزوسنده اولور ايسه ك نصيبمزه چامان آت نصيبندن باشقه شی اوليه چقدر . ا گرده اهالی اوشبو مجموعه ترتيب ايتمك فكرينی

مزدن سكوت ايدوب كچمك ممكن اولماز .

ناشكند فاضيلری حقنده : « بونلر اوزلرينك مسؤوليتلرنندن و اورنلرنندن خبردار دگللر ، كنديلرينك يالنگز نظام و شريعت اجرا ايدمچك بر آلت اولدولرينی فهم ايتماي بلكه اوزلرينی كيفلری ايسندكچه حرکت ايدرگه حقی آدملر ديه ظن ايلرلر . زمان و مكان هم ده معيشت اجبارلری ايله حكملرينك مناسبلرينی رعایت ايدرگه ذهنلری يتماز ! » ديپولمش سوزلر بزم صوبرانيه و پراؤلينيه لرمز اعضالری حقنده بوندن كوب بيلر مقدم ديپولدی .

ناشكند عالملری خصوصنده : « عالملر و فاضيلر شريعت حكملرينی اوزلری تلاگان طرفه نارتالر و اوزلری تلاگانچه فتوی ويره لر ، شول سببلی شريعت سو استعمال ايدلنه در » ديه كتورلمش تهوت بزم عاللمرمز حقنده كوبدن كتورلدى . ناشكند فاضيلری عمل ايتمكه اولان تورلی روايتلر بونك اوستننده « يوم تأتي السماء بدخان » قول شريفی ايله نماكو حراملغی استدلال ايتمك قبيلندن هيچ دلالتی اولمايغی ايتلرنی مطلبارغه دليل ايدوب كوسترمك بزلرده ده واردر . آفرورنی صودلرده ، ديپارتامينتلرده رسمی صورتده معلوم اولان بو شيلرنی انكار ايدرگه مجال يوق . بونلردن حقوق (юридическій) ژورناللرنده اوزون بحثلر كچمشدر .

فضا خانهلرگه ، قاضی و عالملرگه ، عموما حا كملك صفتی اولان كيمسه لرگه خواه حكومت طرفندن ، خواه خلق طرفندن اولان امنيتسزلك انگ خيرسز اشلردن ايديكی معلوم اوشبونك ايچون اهل اسلام بو مسئلانی حاضرده ملاحظه گه آلور و چاره سینی كورر ايچون بر آز اولسه ده سلكنورگه نيوشلی ایدی .

اهالينك و حكومتنك امنيتلرينی كسب ايتمك لازم اولديغی كبی دوما و ساؤويت اعضالرينك ده امنيتلرينی كسب ايتمك لازمدر . بو كون : « وارثلرگه اولان وصيت قوتنددر » ديه و ايكنچي كونده : « وارثلرگه اولان وصيت قوتسزدر » ديه يا خود بر مرتبه ده : « غير رسمی آدمنگ اجرا ايلمش عقدي سببلی اهل اسلام

وصيت، تقسيم ميراث كېي مال حقوقلرى، نكاح طلاق كېي عائله مسئلەلرى، بونلرڭ بېرىنە تبعاً چىقىش مال نزاغلىرى، شريعت اسلاميه حكملرىنە موافق صورتدە اجرا اولنەق ايچون حكومت مساعده سىلە روسيه مسلمانلرىنڭ اوزلرىنە تسليم اوانمىش ايدى . ۱۸۹۶ سنەدە ندوين قىلىنىش زاقونلار مجموعه سنڭ ۱۱ نچى جلدندە، بىرىنچى قىسىمدا مسلمانلر ايچون تاختىسى قىلىنىش ۶ نچى دقتردە شو حق دە متعدد استاتىلەر درجده اولنمىش ايدى . لىكن بزم ادارە روحانىلەرڭ مساهلەلرىنە، امام افندىلەرڭدە احكام شرعيەدن، هم دە احكام شرعيە ايله حكم ايدە بىلمىكن غفلتلىرىنە، عجزلىرىنە كورە، شېبە يوق، حكومت ماعدسىلە بزم اوز المزه امانت قىلىنىش حقوقلر حكملر هيچ بىر منتظم دگل صورتلە اجرا قىلنە كىلدىلر . شو بد حالڭ چارەلرىنى آرامىش، چارە بولا بىلمك ايچون فكىرىنى بىر قىرگنە يورتىش ھەست صاحىبى بىر آدم اوكونلردە اللھ طرفىدىن بىزە انعام اولنمادى . امام افندىلەرڭ اقتدارلىرىنى درجە عامىلەلرىنى بىر قىر يوقارى چىقارمق ادارە روحانىلەرڭ «آرزو» سىندە يوق ايدى . اما حكملرڭ على الانتظام جىرمانى ايچون عائلە، دعوى، وصيت، ميراث مسئلەلرىنە عائد احكام فقھىيى منتظم صورتدە، ندوين ايتىدە بىلمك اقتدارى ادارە روحانىلەرڭ اھلىتلوندىن استعداد لىرىدىن بىر قىر يوقارى ايدى .

شو انتظامسىزلىكلەرڭ دوامنە بىر نھايت وىرىمك قىدىلە ۱۹۰۲ سنە بىوك امپراطور حضرتلرىنڭ امر عاليلرىلە مدنى نظاملر تىرىپى ايچون بىر قومىسيون تىشكىل قىلىنوب، نكاح طلاق ميراث احكاملىرى حقندە مسلمانلر ايچون دە بىر لائىھە تىرىپ قىلىندى .

صورىيە حاجت يوق، البتە معلوم، اويلە بىر قومىسيون اجتھادىلە تىرىپ قىلىنىش لائىھە شريعت اسلاميه احكامىنە ھىر جھتدىن موافق اولاماز . لىكن بونڭ گناھى يالڭىز اوزمزدەدر . بىرا اڭرەدە اوزمىز ايچون دە يارار، هم دە حكومت كوزنەدە اعتبار قىلنە بىلور بىر « احكام مجموعهسى » تىرىپ قىلىش اولسە

موافق كوروب مذاكرە ايلر اولسەلر بىن ھم كندى خصوصى فكرلرمى يازسەم كرك .» (وقت، عدد ۴۸۱).

غراف پالين ادارەسنى تىشكىل ايدلمش كامىسيە طرفىدىن « منتخب المسائل » اسمى ايله بىر مجموعه تىرىپ اولنمىش و تىرىپ تىرىپ سى ايله بىر ھىر باصامشدر . بونى تىرىپ وقتندە انكلىترە پرافيسورلر ندىن « اويلسون » قلمى ايله ھىندستان مسلمانلرى ايچون دستور العمل اولمق اوزرە جمع ايدلمش كتاب، اساس طوتلمشدر .

مجموعەنى اوقوب چىقىدىغىمزدە كوكلمزگە اوشبو نرسەلر خطور قىلدى : ۱) روسيەدە حكومت مكنب لرى، مسلمانلرڭ شريعتلرىنى توزوب وىرىلرڭ آدملىرى بىشدرمىش . ۲) نچە بىللر ھىر صرف ايدوب فقھ اوقومىش و شريعت علملىرى اوقوتىش شاڭرەد و مدرسلىرى طرفىدىن اوشبو مجموعه انتقاد ايدلماز ايسە، اوشبو ذاتلرڭ فكر و ذھنلىرىدىن عالى درجە دە يازلدىغى اوز اوزىدىن معلوم اولور .

« منتخب المسائل » صرف تركستان ولايتلىرىدە اولان مسلمانلر ايچون تىرىپ ايدلمش ايسەدە ايچنە اولان مسئلەلرىنڭ غوبىرنا و اقليلەرگە اختصاصى يوقدر . شونڭ ايچون بىوكون تركستان ولايتنە ياراسە ايكىنچى كون باشقە ولايتلر ايچون ھىم يارار .

بو طوغرودە اوزون وقتلر ملاحظە قىلدىغىمىز صوڭ موسى افندى « پىتربورغ » دە غراف پالين كانسىلارىيەسىنە مكنوب يازوب مجموعه نڭ حكومت تصدىقنە وىرلوب وىرلمادىكىنى سؤال ايتدى . كانسىلار رىدەن، تصدىق قىلىنور ايچون ھىوز وىرلمادىكىنى اڭرەدە انتقاد قىلوچى اولسە مەنونك اوزرنە قبول اولنەچقىنى بيان ايدوب جواب وىردىلر .

مذکور جواب آلىدىغى صوڭ فاضل محترم موسى افندى « وقت » دە اوشبو مقالەسىنى نشر ايتىردى :

كلەچك كونلردە شريعتىمىز .

اويانور ياخود اوتانور ايسەك، ايندى وقت !

ایسکه، او احکامک اوز المزده دائما فالاجنه امید باغلامق درست اولماز. احکام شرعیه مز ایچون اوز اجتهاد مزله تدوین قیلنمش، حکومت طرفندن تصدیق اولنمش بر «مجله» مز اولماز ایسه، حکومت اجتهادیه بزم ایچون ترتیب قیلنمش نظاملردن لائحه لردن شکایت ایتمیه حقمز فالماز. بیگ بلا بیوک اجتهاد صو- کنده ترتیب اولنمش لائحه لره قوری شکایت ایوبده، اوزمز ایچون اگ موافق «احکام شرعیه مجله سی» حکومته تقدیم ایتمز ایسه، البته بر کون کلور، بزم شکایتلر مزه اعتراضلر مزه بر پاره لک اهمیت ویرمیوب، حکومت اوزینه موافق لائحه لری بزه زافون اولمق صفتیه الزام ایدر. اویله کونلر اوزاق دگل، یاقین آراده کلور. اوزمه موافق بر «احکام شرعیه مجله سی» حاضر قیلوب، حکومته تقدیم ایدر ایسه، حکومت البته قبول ایدر، بونک بر مثالی تورکستان مسلمانلری حقنده کورندی.

۱۹۰۸ سنه ایون ۱۸ ده ایمپراطور حضرتلرینک فرمانیه تورکستان اشلرینی هر جهندن تفتیش ایتمک ایچون سناتور غراف پالین جنابلری تعیین قیلنمش ایدی. مذکور غراف جنابلرینک تورکستان اشلرینی تفتیش ایدر ایکن، اگ مهم همده اگ مشکل اشی تورکستان قاضیلری ایچون «احکام شرعیه» جموعه سی تدوین ایترمک مسئله سی اولمشدر.

بتون تورکستانده شریعت اسلامیه بی بیلور، قلمی ده وار بر ایکی گنه مسلمان بولنمش اولسه ایدی، اش اگ گوزل صورتده گل کبی چیقمش اولور ایدی. لکن بویله آدملردن ایکی دگل بر آدمده بولنماش. بوکا کوره ده اهل اسلام ایچون زافون قیلنمش «احکام شرعیه» انگلیز فلیله هندوستان ایچون تألیف قیلنمش بر انگلیزچه کتاب دن، پروفیسور نعمت نوفل، بارون (تارنا او)، فاندهن برغ، صابلو قوف، صالوویوف، قریمسکی، آوغوست موللر، فون کره مر، فازانده دوخوونی آفاده میاده پروفه سور ماشانوف، تورکستانده اسمی

ایسکه، بزم ایچون لائحه لرت ترتیب ایترمک زحمت لرینی حکومت بیهوده یره التزام ایتمز ایدی. قومیسسیون همتیه ترتیب اولنمش نظاملرک ایکنچی جزئی نشر اولندی. مسلمانلر اوزلری حقنک زافون قیلنمش ایچون توزولمش استاتیه لری کوردیلر «گناه کیمکدر» آکلایوب، همان ایسکی بوللرینه پروشینیه لری عریضه لری یازوب یازدروب پتر بوره بوگوردیلر. آوغوست موللر کبی مستشرقلرک، ابن عابدین، جامع الرموز علی القاری، فتاوی هندیه، درر کفایه کبی کنابلرک سوزلرینه استناد ایترک، مسلمانلر ایچون قومیسسیون همتیه ترتیب قیلنمش لائحه فصولرینی برر برر صایدیلار.

«یوگرو» لرک فائده سی اولدیمی یوقمی معلوم دگل. یاپونیا محاربه سی کبی اگ دهشتلی بر حادثه او وقت اتفاقاً میدانه چیقوب «لائحه» مسئله لرینی تمام اونوتردی. ترتیب اولنمش لائحه لری، احتمال موقت صورتده گنه در، طاشلانندی. شریعت اسلامیه یه فوق العاده محبت دعوی ایدن مسلمانلر راحتلندیلر بلکه شور احتلرک تاثیر یله در، تکرار بوقلادیلر. حکومت اوزینک لائحه لریله بزه بر قاچ دفعه «تنبیه» ایندی. لکن بزی او یغانمق ایچون «تنبیه» لر دگل بیوک بیوک ضربه لره کفایه ایده- میور ایمش.

اوافق کتابلر ده مکتب بالالرینه تعلیم قیلنور اوافق مسئله لری جرح یولنک بر بیان مطبوعات عالمنک ظاهر اولاقالسه، ماشاءالله، بزم قولاقلارمز طور، بز بیوک غیرتله حرکت ایدرز! حکومت طرفندن برز «تنبیه» چیقه قالسه، «دین یولنده مال فدا جان فدا!» دیرک عریضه لری یازدروب، پتر بورلره قدر کیدرز! بدی تینلک مارقه خدمتینی کوروب، کیدن آدم پتر بوردن فایتور ایسه، «اش بتدی ایندی» دیرزده فناعت ایدرز! بونکله تمام اولور دینمه بزم بزم محبتمز. شویله اولور دین یولنده بزم همه حرکتمز!

اوزمه حکومت مساعده سیله امانت قیلنمش

شرعیه مجموعه سینه احتیاج وار لغنی اقرار ایدوب
بونگ ایچون ترکیده ترتیب ایدلمش «مجله احکام
عدلیه» نی قبول ایتمکنی مناسب کورمش ایدی.
بو طوغروده «ایدل» و «بولدز» غزته ارنده
هم بحثلر اولدی، مجموعه گه احتیاج وار ایدیکنی
انکار ایتمادیلر.
ترکیاده ترتیب ایدلمش «مجله احکام عدلیه»
غایت گوزل بر اثر ایدیکنده نزاع یوق، فقط بزم
ایچون اڭ ضرور اولان عائله قسمی مذکور مجله گه
درج اولنماشدر.

مشهور آسترا اومف کبی روسلرڭ اسلامیت حقنده
یازلمش اثرلرندن انتخاب قیلنوب طوپلانمشدر.
صوگره ۱۹۰۹ سنهده مای ۲۱ دن ماینڭ ۲۷ نچی
کوننه قدر سناتور غراف پالین جنابلرینڭ ریاستنده
سکز دفعه اجتماع دعوت قیلنوب، هر اجتماعده
مسلمانلردن ۲۹ آدم، روسلردن ۲۷ آدم حاضر ایکن،
طوپلانمش «احکام شرعیه» هم روس هم اوزبڭ
لسانلرنده اوقونمشدر. مادهلر اوقونور ایکن مسلمان-
نلردن «لا» یا «نعم» دیمش بر آدم بولنمایوب،
اوزلرینڭ فکرلرینی روایت کتابلرینه مراجعت
صوکنده یازوب بیلدرمایه سناتور جنابلرندن رخصت
آلمشلار.

مسلمانلر همتیله بزازیهلر، جامع الرموز عالم
گیریلر، بخاری «جنگی» لرنندن روایتلر طوپلا-
نوب، بر قدر تعدیلات اجرا قیلنمش عاقبت «منتخب
المسائل» اسمیله روس هم اوزبڭ لسانلرنده طبع
قیلنوب نشر اولنمش.

حکومتڭ او کنابی طبع ایتمرمکن غرضی
روسیه مسلمانلرینڭ او کتاب حقنده نظرلرینی بیلک
فکرلرینی طوپلامق در. اگرده مقبول اولور ایسه
احتمال، او کتاب یاقین آراهه رسمی صورتده نشر
قیلنوب تورکستان مسلمانلری ایچون زاقون مجموعه
سی قیلنه جقدر.

کتاب - عائله، میراث، املاک مسئلهلری
اعتباریله اوچ قسمدن عبارت قیلنوب: عائله قسمی
- نکاح، طلاق، اقرار، وصیلک، نفقه اعتباریله
بش فصل اوزرینه؛ میراث قسمی - ترتیب، اصحاب
فرائض، مرض موت اعتباریله اوچ فصل اوزرینه؛
املاک قسمی - هبه، شفعه، عقود اعتباریله ایکی
فصل اوزرینه تقسیم قیلنوب؛ کتسابڭ اڭ اخیرنده
حقوق جنایت تقادم مسئلهسی ایچون بالکوز بر ماده
یازلمش. کتاب ۱۲۶ صحیفه دن، ۲۹۴ ماده دن و اکثر
مادهلری غایت اوفاق شیلردن عبارتدر. (عدد ۶۵)

«ترجمان» غزتهسی، اسلاملر ایچون بر احکام

قبردن تاوشلر (*)

مؤلفی خالد ضیا مترجمی عبدالرحمن سعیدی

«بو عصرلر اوچوب کینه چک. آنڭ اورنینه ینه
ایکنچی بر عصر طوواچق. اولده اوچاقق... آنڭ
آرتندن طاغن اوچنچی بر عصر کیلوب چقاچق. اول
ده کیچه چک. ینه دورتنچی، بیسنچی... الی غیر النهایه
عصرلر کیلوب کیچه چک!... بر بورتک طوزان
زورلغندنغنه عبارت اولغان شول یر، عمرینڭ تا
صوڭ مینوتنه قدر دائما هر تورلی متمدن و مترقی
جمعیتلر نڭ مسکنی (طورا طورغان، یاشی طورغان
یری) اولاقق. باشندن طاغن باشقه تورلی مدنیتلر،
باشقه تورلی ترقیلر کوروب کیچه چک! لکن هیهات!
مڭگیلکنڭ وقتلیگنه بر سیاری اولغان بو یرده بر
وقت یوق اوله چق. بته چک. قرله چق. . مونڭ باشنه
ده شوندی بر ساعت کیله چک که اول ساعتده جناب
الله دن بر اشارت صادر اولوب تمام سکوت ایته چک.
سونه چک. بته چک!...»

شول صوڭ سوز بر حکم اعدام (بر شینڭ
بتووینه، اولووینه بیرلگان حکم) کبک هر طرفه
ساچله باشلاغانده کوك یوزنی تمام نور آلمان ایدی.

(*) ۱۱ نچی عدد دن ما بعد.

آنچق بیک حقیر، بیک کیم، بیک کوچک بر نقطه دنگنه عبارتسک! بناء علیه سینک، فضاءک کوچک بر نقطه سنده جزئی همد بیک موقتکنه بر اختلال دیمک اولغان شول خرابلغک اول چیکسز بر فضائی طولتورغان غیر متناهی عالمرا اوچون ذره قدرده اثر اینته آلمیه چق. سیندن ذره قدرده ضرر کورمیه-چکلر. کوب نرسه لرنک حیاتنه سبب اولغان همد شول نهایتسز سمائی نورغه غرق ایتوب طورغان شول قویاشده سیندن بر زیانده کورمیه چک. بلکه باشقه سباره لرنی ایارتوب نازلی بر حرکتی ایله شول فضا ده نورلر بالقتوب، سیر ایتوب طورونده همیشه دوام ایتنه چک. شولوق باشقه قویا-شدر، باشقه جهاندرده باقچه لدرده اوچوشوب یورگان قوشلر کبک فضا ده اوچوشوب یوریه چکلر!.

«لکن بولارنی ده مگگی شولای قلاچق ظن، ایتمه! بولارده بر خرابلیق بر یوقلوق ایله ن محکوملر، بولارنی ده بر زمان بو چیکسز افلاک میدانینه سور گان اول خالق تعالی حضرتلری بنه کیله چک بر زمان اچنده یوق ایتنه چک. کآن لم یکن حالنه قویه چق. ازلی وبافی اولغان اول خالق تعالی حضرتلری خزینئه حیاتندن هر سیکونتده باشقه بر عالمرا، باشقه بر جهانلر، باشقه بر دنیالر خلق ایتدیکی وقت دنیالرنک ساعت حیاتی (عمرلرنی) اشارت ایتوب طوراً طورغان پوصله نی طوقتا ناچق، فضا ده اوچوشوب یورگان شول کره لرگه ده «توقنا!» امرنی بیره چک.»

«زماننک هر مینوتی هر سیکونتی یاگا بر دنیانک یارانتلونی؛ ایسکرگان، طوزغان، عمرینک چیکنه بتکان ایسکی بر عالمنک خراب اولووینی کوروب کیچره چک. یولدزلر بله ن زینتلنگان شول کوك یوزی دائما آلشنوب دائما اوزگاروب طوراً-چق. اسکی دنیالر یاگا یارانتله چق ایکنچی بر دنیا لرنی تشکیل ایتهرگه کینه چکلر!...،... العاصل حیات ایله ن ممات، بارلق ایله ن یوقلوق، دائما شول چیکسز فضا ده، الله تعالی حضرتلرنک امرینه بوی صنوب، حرکتلنوب طورغان بر لوحه یا ایسه حرکتلنوب،

آی ده فالقوب کوتارلوب کیله ایدی. فقط مین بو صوگ سوزدن یکتلگینه یاگا غنه ایرشکان، نورلر بالقوب طورغان مزین بر فضا ده (کوکده، بوشلقده) اوچوب یورگان شول یرنی فقط بر قبر اچنه جیولغان سویاک کیسه کلر ندنگنه عبارت بر نرسه شیکلی کوره باشلادم. خیالمه شوندی بر نرسه لر قویولا ایدی. لکن اوشبو وقت طاوش بیک فاتی، بیک یه مسز، قورقونچ بر حالگه کیلنگان ایدی. گویا یرنک فانیلغنه فارشو کوکدن مرثیه لر اوقوله ایش کبک شول سوزلرنی ایشتم:

«هیات! ای افلاکنک حیات بله ن طولوک کوچک بر سباره سی! هیات! اول بر ساعت باشکا مطلقاً کیله چک. شوندی بر ساعتک اول بر ساعت اچنده سین، واتلغان بر طاش صوت کبک قلوب، تتلب بنه چکسک! سیندن قلوب، قوبوب توشکان قرقلرده طوزلغان بر بلوط کبک هر یاقغه تارالوب، ساچلوب طوزوب بنه چکلر! بر بوله گی ایکنچی بر عالم لرگه کیتوب تبخر اینمک اوچون، فضا اوپقزینک باشقه بر یرینه اوچاچق... ایکنچیسده یوللرنه اوچراغان برر سیاره نک فولنه اسیر توشه چک... هر بر ذره نک هر بر بورتنگک ایکنچی بر دنیاننک برر جزئی تشکیل ایتهرگه کینه چکلر!».

«احتمالک بالکل یوق ده اولمازسک. احتمالکه حیانک ایله ن فارانغی بر موگشنده بر اثر نورانی کورساتوب، اوچوب یوردینگک شول چیکسز، اوچسز قریسز فضاءنک ینه ایکنچی بر موگشنده قرقلرکدن بررسی قزلغان بر قبر طاشینک قرقلری کبک پریشان بر صورتده یاگادن ایله نورگه، اوچوب یوررگه باشلار... لکن سین، سین، ای فانیلغنه محکوم اولغان زواللی بر سین، البت اول زمان هیچ اوله چقسک!».

«فقط ظن ایتمه که: سینک شول خراب اولووک دن، قرووگدن باشقه بر عالم لرگه باشقه بر دنیالر غه ده ضرر کیله چک. بو هیچ اولمیه چق. چونکه سین، شول حسابسز عالمرا، چیکسز دنیالر اچنده

ياقعهده نورلر ساچدكلرينى، برآز يراغراقده فضا ده طولقونلانمقده اولغان بلوطلر آراسندن ينه باشقه بر عالملر باشقه بر دنيا لر باشقه بر جهانلر بارلغنى كوره ايدم. هر يرده باشقه بر حيات هر اورنده باشقه بر عالم باشقه بر دنيا لر كورنه ايدى.

لكن، مين بولارنى كوزگى ييل ايله ن قويلوب خراب بولغان زواللى ياپراقلر شيكلى، نفخه موت ايله ن كوچهرلرندن قوبوب، آست اوست كيلگان كبك، غايت قورقنچ بر حالده ئلله نيندى قوت اوچقوچ اوپقونلرغ، چوقلرغ اوچالر، نوگلر، طوزوشلر شيكلى كوره ايدم. بو دنيا لرني بو بيوك بيوك عالملرني فضا ده دور ايتدرگان، زرله توب يورتكان اول واجب الوجود حضرتلرني ينه بر اوينچاق، طوغروسي بر جون قدرده كورميجه توبسز بر يوقلوق اوچسز، قريسز بر هيچلك اوپقوننه آنا ايدى. شولوق باش اوستمه بيك بيوكلكده فوق الحد بر يراقلق اولغان افلاكده قرقان بر نرسه نك واتقلىر كبك، اوستمه يهرلوب توشوب كيله، خراب اول، قورقنچ بر اوپقونغه اوچا. يوق اول، بته ايدى! ...

فقط دنيا لرنيك بو خرابلغى، عالملرنيك بو قرقلى جهانلرنيك بو بتوشى اچنده يالغز بر شى بيوكلنه، يالغز بر شى يوقارى آشا... يالغز بر شى گنه اوزگارمى ايدى. بتون كائنا ت اچنده گى حيات ايله ممت، بارلق ايله ن يوقلوق نك هيچ اوزوكسز برى آرتندن ايكنچيسى نوبتلشوب كيلوب، كيتوب طور غان بر زمانده همه موندى دهشتلى بر انقلاب اچنده يالغز بر الله نك باراغى بار؛ يالغز اولغنه آلسنمى؛ يالغز اولغنه ازلى و ابدى بر بارلق ايله بار ايدى. يالغز آنك بقاسى گنه موجود، يالغز آنك بقاسى گنه بقا، يالغز اولغنه باقى ايدى.

بتون اطراف يالغز يولدزلردن آغان حزين، حزين نورلر ايله ننگنه ياقترمقده ايدى. قبرلكه گى آغاچلرنيك اوزانوب، اوزانوب كورنگان اول فارا. نغى، يه مسز كولگه لرى آراسنك بر بريله ن قوشوب

سلكنوب طورغان بر كوزگيگه توشكان، اوبناشوب طورغان نورلر، شهوله لر كبك برى آرتنچه ايكنچى سى كيلوب، كيتوب طور اچقلا! »

« بو عالمده هر بر نرسه بر آلسنو اچنده. هر بر نرسه بر انقلاب طولقونلرني آراسنده يوزه. بو اوزوكسز آلسنولر بو اوزوكسز اوزگارشر اچنه يالغز بر نرسه گنه باقى. يالغز بر شيكگنه حقيقى بارلق ايله ن بار - كه جناب تعالى و تقدس حضرت لريدر. شوندى بر شى كه بتون عالملر يالغز آنك ساپه سنده همه آنك فوشووى، آنك تلاوى، آنك قونى ايله گنه دوران ايتلر. همه نرسه ده آنچق آنك تقديرى ايله ننگنه ياراتوله. آنك قزاسى آنك حكى آنك اهرى بله ننگنه يوق اول، بته، ئول، يالغز اول بار. يالغز اول باقى! »

« اما بو حيات (تركلك) همه هر برى باشقه بر نورلى كورنگان بو حيات مختلفه ايسه بارسى ده يالغز بر كولگه دن، يالغز بر رويان آنچق ايسوب كيتكان بر يلدن، مطلق بر هيچ دنگنه عبارت! ». قبردن كيلگان بو طاوش اوشبو اورنه طو- قنادى. بو اوزون تصوير، بتون كائنا تنيك بتون دنيا لرنيك فانيلغنى؛ همه مخلوقلرنيك همه نرسه لرنيك ده بر زمان تمام يوق اوله چقلىرىنى، بته چكلرىنى كوز آلديمه كيتردى. بو اوچسز، قريسز كيگ فضا ده اوچوشوب يورگان شول دنيا لرنيك سير ايتوب يور- گان شول عالملرنيك جمله سنك ده «هيچ» اولديغنى آب آچق ايتوب آكلاندى.

شمدى مين، عقلم باشنه آغان شول دهشتلى چوكشلا آستنده ايزلگان؛ روحمده كوز آلدمه طورغان شول الواح فانيه فارشوسنده تمام منعير بر حالده كوك يوزنده، فضا ميدانلقلرنده گى هر برى بر بيوك دنيا، هر برى بر حيات ميدانلغى اولغان شول چيكسز عالملرنيك يالغز كوچك، تورلى بر نقطه كبكگنه يالتراشوب طورولرني تماشا ايته ايدم. بتون خيال شول توبسز فضا ده يوزارگه باشلاغان ايدى. كوك يوزنده گى يولدزلرنيك هر

عادتده فرانسهده طوو میلیون جانغه ایریشه ایدی. ۱۹۰۹ نچی یلده ایسه ۷ یوز مگگه نوشمشدر. دیهک که، اوزغان یلدرده غیغه فاراغانده ۳ یوز مگگیم بولغان.

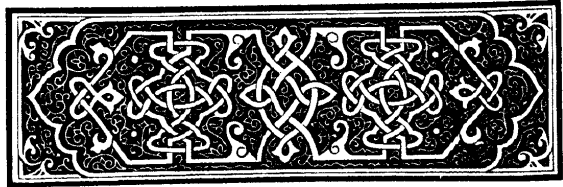
موندی حاللرنک سبیلرینی باور و پانک اڭ عقلی باشلری تیکشیره لر. بو خصوصه همه سی طوونک کیمووی، غربی و اورتا باور و پاده عمومی بر آفتدر، دیب قرار بیره لر. دیموقراطی (عوامی) مدنیت خصوصاً اسکی ایمان لر، وانساننک «تقدیر» نی اولگیجه آڭلایشلری ضعیفله نگان صورتده - نسلسر لکگه جینه کلیدر.

له روا - بولبه نڭ ایتوینه فاراغانده ملی، عمو- می و شخصی نریکلکنی دیموقر آتیچسکی (عوامی) نقطه نظر دن، اڭ ایلك آڭلاوچی فرانسه اولمشدر. فرانسه، باشقه مهلکتلردن ایلك، بورونعی اینانولر ایله علاقه نی کیسکان؛ هر کمدن ایلك، بایلق و عمومی رفاهیت فولقه توشورگان. اول همان ده بایلق و راحتنی آرتدرغه طریشار. اوشبونک ایچون ده بو مهلکتک ممکن قدر بالانی آزیتو فکری میدانغه چیه مشدر. فرانسهده اوپلانو، باشقه مدنی مهلکتلرده گیدن اصلا کیم بولماسه ده، کوبرهک وقتده بو اوپلنولردن بالا بولمیدر. چونکه صنایع روشده بالا بولدرماسقه طریشار. کوب عائله لرده بره رگنه بالا بولا. ایکیشار بالاسی بولغان عائله لر بیک آز. اوچ بالالی عائله ایسه نوادر (سیرهک بولا طورغان اش) دن سانالادر. طبیعی، اشلر بو روشه کیتکانده، اوشبو یکرمنچی عصر بوینچه فرانسه خلقی ۵ میلیون کشی کیمیه چکدر. درست، کیمو بر یانندن تورلی مهاجرلر بلهن طولسه ده، بو حال فرانسزلرنی ممنون ایتسه چک نوگلدر. چونکه بیرلیلر ایله حقوقده مساوی ایتلگان، چیت کشیلر هر حالده چن فرانسز اولما یاچق و فرانسز ملیتنی الوغایتورغه باردهم ایتیه چکدر.

بو کونده فرانسه خلقی اوتوز توغز میلیون سانالا. حالبوکه اشلر باشقه چه بولسه، ۵۰ میلیونه بیتهر ایدی. «لورا» هم «گارهن» غوبرنالرنک طوو

بورگان اول ضیالر، نورلرده بعض وقت قبر طاش لرینه قونوب، اول پریشان طاشلرنی هر برنی برر هیولا حالنه کیتره لر. بعض وقتده آغاچلر آراسنه قاچوب، گویا بر خیالنک اوچوب، یوق اولوب کیتکاننی ایسکه توشره لر ایدی!...

(آخری وار)

غرب معیشتندن.

«مسلمانین» غزته سنک آ. خانم امضاسیل بر ذات «پاریژ فقره لری» اسمنده مقاله لر نشر ایتهرگه طو- تونغان. I نومیرلی مقاله سنده فرانسهده طووغه فاراغانه ئولونک کوبایویندن بحث ایتوب ایتیه:

آدمه اڭ صوڭفی استاتیستیکه یاتا. بو استا- نیستیکه فاراغانده الوغ ملت اولان فرانسزلرنک کیله چگی بیک فورقنچلیدر. اوتکان ۱۹۰۹ نچی یلده فرانسهده ئولو، طوودن ۲۰ مگگ آرتق بولغان. اوشبو زور سان رهندن آلتی یل فاباتلانغان. بناء علیه ۱۹۰۳، ۱۹۰۹ نچی یلدر آراسنده غی دورده ئولمنک طوودن آرتقلی ۱۲۰ مگگه ایرشکان. بوندن ئلککی یلدرده ئولمنک، طوودن اوستون بولوی کورولوب طورا ایدی. مثلاً ۱۸۹۱ نچی یلدن صوڭ ۴ یل طو- ناشدن ئولم صانی، طوو صاندن ۱۰۰ مگگ آرتق اولمشدر. استاتیستیکه لردن آڭلاشلدیغینه کوره، بورونخیراق زمانلرده بو کبی حاللر اڭ آغر یلدرده خلقنک کیمووی کوتلگان و با، فریم و روس - فرانسز محاربه لری یلدرنده واقف بولماغان.

بو کونده، اڭ طنچ و فرانسه نڭ رفاهیتی اڭ یوغاری درجه گه ایرشکان بر زمانده، فرانسزلر اوسمیلرگنه توگل، ئولم یلدن یل اهلینی آرتوغراق آلوب کیته وبوشاغان اورون هیچ بر نرسه ایله طولی.

رونلارده اشلى تورغان ياش قزلرده، كوندوز اشلهب آرغاندن صوڭ، كىچ بلهن اوراملرغه چغالر. چونكه ياوروپا حياتنده روسيهده گى شىكلى عائله تريكلىگى اولمادىغىدىن يارلېنڭ كوڭل آچارلق بر اورنىده يوقدر. «يارلى ضيالېلر» دىب آتالغان اوشبو جماعت آرا-سندھ اوپلھنو دىگان نرسه اصلا بولونپدر. توغرى كىلگان چاقده «برگه طورو» لر بولونسه ده اوزاققه صوزولمى، آز بر سبب بلهن آبرپلوشوب كىتھلر. اشلر شول روشده بولغاچ، خلقڭ اوسمېچھ بالعكس بلھن يل كىمى بازوى برده عجب توڭلدر. عموما ياوروپا شھرلرندھ گى تريكلىكڭ ناچار يافلرى بىك كوب اولوب، اوستىدىن كورولگانى كىي گل ھىتكھ توڭلدر. ع. بطل.

اڭ توبه نڭى در جه سېنه توشمشدر. بولايترلده طوونڭ آزلغېنه سبب شولدركه: بولايترلده زمانه روحى، موفىتكھ صوصاو، راحت ياشار اېچون طرىشو بىك مارالغان. مونھ اوشبونڭ اوزلرى نيز ئولوگھ سبب بولالر. لذت وموفىت آرتىدىن يورو سببلى ھېچ كم عائله اېچون شغللھ آلمى و ملتېنڭ كېلھچگى حقتھ اوبلارغھ وقت نابا آلمى. شولوق استاتىستېقلر كورستھكه، مملكتنڭ اڭ شھب كشىلرى نسل قالدريمېچھ ئولمشاردر. بر جھىدىن موفىتكھ صوصاو واوز مېشىتنڭى تامين ايتو، اېكنچى جھىدىن مېشىت دن وآنچھسز قالدون قورقو آندھ هر كمنڭ باشنھغى بر بلادر. مونھ اوشبو غير طبعى حال، چن معناسېل، عائلھسزلكنى ھوجب بولادر. كىتدكچھ مېشىت آغر لاشا و نكاح نكلف دن عبارت بولا بارادر. ياشلرنڭ عائلھ خصوصندھ اوبلانودنغھنھ ده يورھكلرى يارېلا و فا كغرغان بالغز باشلر مملكتنڭ زور شھرلرېنى طوتوروب يورېلر. موندى بالغز باشلر بىگرھك پارېژدھ كوب اوچرېلر. موندھ زور اوراملرغھ چقساڭ، ۲۰-۲۵ ياشلك بگتھلرنڭ، بالغزلق فايغوسېنى طارانور اېچون تون بوي فا كغروب يورگانلرېنى كورھسن.

روسىھدھ مسلمان مسئلھسى.

VI

[غ. آلبىنڭ «روسقايا مېصل» ژورنالندھغى مقالھسندن].

۱۹۰۷ نچى سنھ وفات ايتكان حسن بك مليكوف، ۱۸۷۵ نچى يلدھ برنچى مرتبھ اولھرق با كودھ تاتار تلىدھ بر غزتھ چغارا باشلادى. بو، روسىھدھ اڭ برنچى مسلمان غزتھسى ايدى.

آندن صوڭ ۱۸۸۳ نچى يلدھ قريبلى اسماعيل ميرزا غصېرىنسىكى باغچھ سراى شھرندھ توركچھ وروسچھ «ترجمان» اسملى بر غزتھ چغارغھ كرىشىدى. «ترجمان» غزتھسى بىك اعتبارغھ كروب كىتىدى. ۱۹۰۸ نچى يلدھ ۲۵ يىللق بويىلى بن باصادى. ھم حال-ضرندهدھ دوام ايتھدر.

روسىھ اسلاملرېنڭ ترقى وىدىن يولندھغى اڭ برنچى حركتلرى اسماعيل بك غصېرىنسىكى ھم آنڭ «ترجمان» غزتھسى ايلھ بىك نق باغلانمشدر. درست، غصېرىنسىكى زمان واحوالنڭ مساعده

موندى باشلر، اوراملردھ يورگان بر طاقم جىكل ايتھك خاتونلر بلھن كورېشھلر، بر ساعتىن صوڭ ھمركىگھ آبرېشالر. بوگون اوستال يانندھ برگھ اوطورالر، ايرتھگھ بر برسېنى بتونلھى اونوتالر. هر كون شولاي. بونلرنڭ ھېچ برسى عائلھ، يعنى انساننى راحتلھندھ، آڭا حياتنڭ مقصدىنى آكلاتا وآنى الوغ اشلرگھ ئېبىدى طورغان عائلھ حقتھ فكر يوروتىدېر. تونلھ بىك صوڭ، بو گروه اوزېنڭ آرزانلى غاستېنسسېنڭ ۶ نچى ۷ نچى فاتندھغى بالغز وصالقون بولھسېنھ فايئوب بىغلادر.

بتون حبات دىورلك شول روشچھ اونھ، عاقبت شول صالقون بولھدھ وكوبرھك وقتدھ بالنىتسادھ ياپا بالغز، ئولمگھ يافالرېنى تسلىم ايتھلر. بو كوندھ نورلى كانتورلردھ، رىداقسىھ، پوچتھ و باشقھ او-

بىرلىرى بتون روسلار آرهسینه كروب اوزملى معيشتلرنىڭ
بتونلاي آيرلدىلار. اوز ملتلىرى آرهسینه كروب خد-
مت اينه باشلاغان ياش مسلمان معررلىرى حكايلار
ورومانلار يازوب، اوزلر يىڭ اسكى شىرق اصول
معيشتى نىڭ قصورلارن كورسەترگە توتوندىلار.

اوزلر يىڭ اصول معيشت و دىئاغە كوز قاراشلار يىڭ
ياوروپالولرنقى وھىچ بولماسە روس لرنقى نوسلى
اساس لرغە بنا اينلووينە طريشورغە باشلادىلار.
روسچەدن تانار چەغە ترجمە اينلگان واق واق
حكايلار ورومانلار نشر اينتلە باشلادى.

فزانده عالم جان ملا ايرزىڭ مدرسە من اصلاح
ايدوب، اصول تعليم و تدرىس نى يىڭى قاعدەلرگە بنا
اجرا اينه باشلادى. علوم و فنوننىڭ و مدنيت جديە نىڭ
لزومن آڭلارلق كوب شا كىردار يتشدردى. مسلمانلار
ايچون ياوروپا مدنيتى حاجت توگىل ديوچىلارنىڭ
فكرلر يىڭ خيلى تاثير ايندى. بو عالم جان، لاسياسى
اشلار اينلە مشغول بولماينچە محض علمى و مدنى يولك
غە بارا ايندى. شولاي بولا طور و بدە، بيلمە نېچوندىر،
۱۹۰۸ نچى يلدە ايكى سەنە مدت اينلە ۋولوغداغە
سورگونگە يبارلدى. (ايندى قايتدى).

با كودە ميلليونير تاغىيف مسلمانلار آرهسینه علم
و معرفت طارترغە زور اھميت بېردى. روس وزاغرا-
نيتسە دارالفنونلر يىڭ يوزلرچە مسلمانلار يباروب
اوقوتدى. با كودە بىرنچى مرتبە اوله رق تانار تياترى
بنا ايندى. مسلمان قىزلىرى ايچون منظم بىر مكنب
آچدى. آندن مثال آلوب باشقە شەرلردە گى مسلمان
بايلر يىڭ اوز ملتلىرى آرهسینه علم و معرفت طاراتو
بولينە كىردىلار.

شولاي ايتوب، ۱۸۸۱ دن ۱۹۰۵ نچى يلفە قدر
روسلردە رىفاسسيە دوام اينگان و ۱۹۰۵ نچى يىڭ
اختلالن طوغىدرغە سبب بولغان تورلى دىنى، مىلى،
سياسى و اقتصادى نزالار ياشرون صورتدە گى حكىم
سوروب، فكرلار طارتشقان وقتدە، مسلمانلار عصر
لردن بىرلى قاماشقان كوزلرن آچوب اويغانوب
كىلەر، يىڭى يوقودن طورغان كشى شىكىلى تيرە باقلرن

سبنە فاراب غنە بىك معتدل حرىكت ايندى. حتى صوڭ
يىللردە نىزىپورور مسلمانلار آنى قارە گر وھلىق اينلە
اتھام ايندىلار، اوكتابريست دىبەدە آنادىلار. فقط،
شونىڭ اينلە بىر ابر، غصپرىنسىكى نىڭ روسيە مسلمانلر يىڭ
اينگان خدمتى بىك زوردر.

بىر طرفدە هر نرسەدن شىبھەلنوب، دائىما قرن
قاراوچى حكومت و ايكنچى طرفدە اوزلر يىڭ تعصب
جاھلانلر سببلى هر نرسەگە قارشو كىلوچى مسلمان
خلقى بولا طور و بدە غصپرىنسىكى درجە سندنە كوب
و ثمرلى خدمت اينتە آلور ايچون امثالسىز درجە
زور متانت، مھارت و معرفت لازمدر.

غصپرىنسىكى اوز يىڭ شول كچكە گنە غزتە سندنە،
اولدىن بىر بىرسن طانىمى و بىر بىرسن بلىمى طورغان
ايرم مسلمان خلقلر يىڭ اوزلر يىڭ ملتداش و دىندا ش
ايدىكار يىڭى خاطرلر يىڭ توشوروب آنلرنى بىرلك كە،
تمدن و ترقىگە دعوت ايندى، مسلمانلر آرهسینه
ياوروپا مدنيتى كىرترگە طارشدى.

غصپرىنسىكى اوزى روسچەدن تانار تىلنە
كتابلر و رسالەلر ترجمە ايندى هم باشقەلردن شونى
اشلەندى. بالالارن روس مكنتبلىرىنە، گىمنازىبا
و اونيۋىرسىتيت ارگە يباروب اوقتو حقتە غصپرىنسىكى
تانار لرغە كوب نصيحتلار بېردى. اصول صوتيە اينلە
اوقتور ايچون روسيەدە بىرنچى مرتبە اوله رق تانار
نلندە اوزى الفبا كتابى ترتيب و نشر ايندى. قىرىمە
و سائر يىللردە بىك كوب اسكى مكنتبلىرىڭ اصلاح
ايتلوب يىڭى اصولغە قويلووينە سبب بولدى. كىنە
آننىڭ شىبھى اينلە پىر بورغىدە، فزانده، آستراخانده،
سىمفروپولده و باشقە بىر نىچە يىللردە مسلمان جەمىيت
خىرىلر (وترقىون اسلام جەمىيتلىرى) آچلدى.

۱۸۸۰ - ۱۸۹۰ نچى يىللردە روسيە مسلمانلر يىڭ
تمدن، ترقى و اتحاد حرىكتلىرى بىك آقرون غنە دوام
ايندى. مسلمان ياشلىرى روس دارالفنونلر يىڭ
كروب وچىت مملكتلرگە كىتوب اوقورغە باشلادىلار.
اوقوب چىققاچ آنلرنىڭ بعضىلر اوز ملتدشلىرىڭ
تمدن و ترقىلر ايچون طريشورغە باشلادىلار. بعض

اگر بو غرافاغه فارالسە ایس کیتمه سلیک توگل. مثلاً: روسیپه نڭ بر ایکی اویازی زور لغندە غنه بولغان بلجیقانڭ «اوسته نده» شهری آرقلی هر آتنا لوندون غه ۲۵۰ مڭ طوش قویان یباریلە. انگلتره ده بلغه ۱۵ مڭ یورت قویانی صانتقان زور، اوچار-دورتار مڭ دانه صانتقان عادی فیرمالر خیلی باردر. بونلر آشاوغه کیتلر. فقط پاربۇده غنه هر آتنا ۳۰۰ مڭ باش، بتون فرانسیه ده ۸۵ میلیون قویان ایتی آشیلر. لوندون ده هر آتنا آز قه ۵۰۰ مڭ طوش بته بارادر.

آروپیاده قالالرده ایب فیتلک، آولده مال آزلق سببلی قویان ایتی نڭ نه قدر فائده لی نرسه بولدیغی یوقاریده غی حسابلردن شاید آکلاشیلور. لکن بو قویان - ایب بیگوک قیمت بولماغان برده ده مهم اورن طوتا آلاچق. چونکه اول بیک طوقلقلیدر. یورت قویانی نڭ ایتی قر قویانینقینه برده اوخشامی؛ اوزنه کییک ایبی طبیعتی یوق. آلسمان بولوب یاش بوزاو یا که طاق ایبی ته می کیله. جبرلی بیک نیچکه و یومشاق. عادتله نهمه گان کشیگه باشده طانلیسمان طویولسه ده اویره ننگاچ یا که اوستا ایتوب قاتلیت باصالسە بو ته می یوغالا. شولپاسنده اول ته م قالمی.

ایتنڭ طوقلقلی (قارن طویدر و معناسنه توگل، کشیگه کرکلی ماده بیرو معناسنده) «بیلوک» نام ماده سسی کوبلیککه فاراب یوری در. بیلوک صیبر و صارق ایینه قاراغانده طاق و بوده نه ایتنده کوبره ک. طاق ایتنده هر ۱۰۰ الوشکه ۱۸ یارم الوش بیلوک بار. حالبوکه یورت قویانی نڭ ایتنده بیلوک ۲۳ الوشدن آرتق در. روسیپه ده بوکاچه بو قویان بار یرلرده ده آنڭ ایتن آشامی ایدیله. قای برسی «گناه» دن فورقا، قای بزوه جیره ننگان بولا؛ بعض کشی آنی آشاو - بختسزلیک کیتره دیگان بولا لر. لکن غربی و شمال ولایتلرده گی اشچیلر و فقیر کریستیانلر بوندی وهملردن قوطلوب حاضر بو قویانی آصرارغه کرشدیلر.

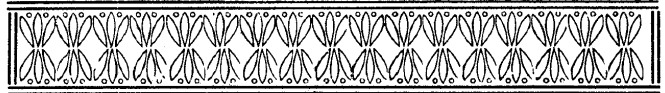
ره تله ب کوره آلماینچه قوللری ایله قاپشاپ اتحاد و مدنییت بولینه طوغری حرکت ایته لر ایدی.

مسلمانلر، عمومیتله سیاسی اشلر ایله کوب شغل لنمیدیلر. روس ضیالیلری آره سنده بولغان افکار و نزاعلرغه کوب اهمیت بیرمه دیله. آنلر گل اوز اشلری ایله مشغول بولوب کیلدیلر.

بالکوز ۱۹۰۵ نچی یلده، اول وقت غه قدر آچق بلنمی طورغان نرسه لر نڭ کوب سسی میدانغه چقدیغی شیکلی، مسلمانلر نڭ ده سیاسی مسلک و ملی حرکتلری معلوم و معین بر شکل گه کردی.

[بونڭ حقنده کیله چک نومرده].

ف. ک.

یورت قویانی و آنڭ اهمیتی

یورت قویانی بیک ایسکیدن معلوم جانوار در. میلاددن الک «روما» لیلر آنی مخصوص تر بیله ب اورچتلر و ایتن ته ملاب آشی ایدیله. یورت قویانی نڭ ایتن آشاو آندن ده اول عادت حکمینه کرگان بولسه کرک، حضرت موسی آنی نهی ایتمشدر. ۱۸ نچی عصرده پولشه لیلر بو قویانی آصرارغه کرشدیلر، آنڭ میغن ملی کیوملرینه قوشا ایدیله. انگلیزلر هند چینن دن میغی کوش توستلی بر نوع یورت قویانی آلوب فایتوب اورچتدیله. بونڭ میغی بیگره ک ماطوردر. شولای ایتوب یورت قویانی نڭ ایکنچی فائده سی طابلدی. باره باره آنڭ جون بعض نرسه لر باصاوغه کیته باشلادی. شول وقتدن بیرلی یورت قویانی نڭ تجارت و صناعت ایچون هم آزق صفتی ایله اهمیتی ایس کیتکچ درجه اوسه در. حاضر آمریکا و غربی اروپا مملکتلر نڭ مملکت نڭ بایلغی و تجارتی نڭ حسابن کورساتن کاند، «یورت قویانی» ایچون مخصوص غرافالر قویولا.

قدر. بو - روسیهدده هوا صالقنراق بولو نتیجه سی در .
یورت قویانلری ۳۰ غرادوس صالقونلقنی کوتاره
آلار. شول سببلی روسیهدده بونلرنی تریبه فیلو بیک
ممکندر. یابق آمبارلرده هوا قش کونی ۲۵ - ۳۰ غرا-
دسندن صالقن بولمی .

اور قویانی میخی نك بهاسی خیلی یوغاری .
طبیعی بونلرنك بهاسی موداغه قاراب یوری . حاضر
اشله نمه گان تیریلرنك بهاسی بویله : کوشدایلر
و قارا فلاندرلر فوتیک و شه نشیله اورنینه کینکانلکدن
دانه سی بر صوم ۵۰ - ۲ صوم ، کوك وینسکی لر
۷۰ - بر صوم ، آق « غارناستایسمان » تیریلر
۵۰ - ۷۰ تین . بو تیریلر البت قش کونی آلفغان
بولورغه تیوشیلر . لیکن مع التأسف روسیهدده یورت
قویانی میخن ایله ب اشکه کرتوچی فابریقلر یوق .
بونلر همه سی چیتکه کیتوب آندن یاصالوب اوچ بها
سینه منوب کیری روسیهدده کره لر . حالبوکه : بو قو-
یان تیریسن ایله ب آندن نرسه یاصاو شول قدر
آنسات و سادهدرکه ، آنی طرش و اعتبارلی هر
بالا بولدر آلا .

اگر یورت قویانی اینی ایچون آصرالسه آنی
جای کونی ده صویارغه طوغری کیله . جای صوبولغا-
نك جونى فسقه و سیرهك بولغانلقدن میخ ایچون
پارامیدر .

یورت قویانی نك دخی بر خاصیتی یاخشی جونى
در . بیک قیمت طورغان فیتر اشله پهلر و مارجالر
کیه طورغان یومشاق مامق فیتر باتینکه لر یورت
قویانی جونندن یاصالا . فر قویانی جونندن ده فیتر
یاصاب بولا ، لیکن آنیقی ناچار بولوب آکاردن
قیمتلی نرسه لر طوغلمی .

طبیعی ، عادنده قشقی تیریلرنك جونى جیبیلر .
بلکه آنلرنی بر برینه قوشوب میخ یاصاغانده کیسلوب
طاشلانغان کیسه کلرنك تیریلرنك گنه هم جای صو-
بولغان قویان تیریلرنك گنه جونلرن قروب آلار .
بونى قروده بیک آنساتدر . فیتر فابریقلری شوشی
جوننى قداغن ۳ - ۴ صومغه صانوب آلار . فیتر حا-

مثلا یارصلاوده قورزینکین فابریقاسی نك
اشچیلری ۳ مك یورت قویانی آصریلر و کوبه یگان
صایون صویوب آشی طورهلر .

بزه بو قویانی ره تلب تریبه له مهو هم یاخشی
نسللرنی آلدرماو سببلی بیک کچکنه لر . مثلا ۴ - ۵
قداق چماسنده غنه بولالر . حالبوکه چیت مملکتلرده
بو قویانلر بیک زوردرلر . حاضر بو اروغ لر روسیه
غده کیتریله باشلادی . یاخشی طویدرساك ۲۰ قداق
غه بنگانلری ، ۶ آیلقلری ۱۲ قداق بولغان اروغ
لری بیک کوبدر . قویانك هر ۱۰ قداقه ۶ - ۷ سی
ایت بولا . شول سببلی ۱۰ قداقلى قویانندن ۶ - ۷
قداق صافی ایت چقادر . دیمک بر یورت قویانی
بر کون بر عائله نی طویدرا .

حاضر هر برده اورمانلر کیمو سببلی پوشنوی
جانوارلر آزایا کیله . میخ به مسر قیمتلانه . بو حال
یورت قویانی نك اهمیتن دخی ده اوسدره . آنك تیر-
سن یا شول کوبی یابویاب میخ یاصیلر ، قیمتلی میخلرغه
قوشالر . یورت قویانی تیریسن اوستا بویاب بیک
ماطور ، لیکن ساخته (فالش) غارناستای ، فوتیک ،
شه نشیله میخلری یاصیلر . حتی بو میخلرنی چنلرندن
باری بیک تجربه لی کشیلرگنه آیرا آلار ، شول قدر
کیلمشلی بولا . بعض اروغ یورت قویانلرنك میخلری
شول قدر ماطور بولا که : آنلرنی بویارغه و باشقه
نرسه میخی ایتوب کورسانورگه بیله لزوم بولمی .
مثلا کوك وینسکی ، بو برووی و تاباچنی قویانلرنك
میخلری طبیعی کوبینچوک بیک سویولوب آلینا . آنی
مارجالر ماطورلق ایچون طاشیلر . آروپا با خصوص
فرانسیه تجارتنده و صناعتنده قویان میخی بیک مهم
اورن طوتادر . فرانسیهدده (کوبرهك پاریزده) هر
یل اوزنده آصرالغان ۴۰ میلیون یورت قویانی تیر-
یسندن میخ یاصالا . لیکن بونده بو میخغه اسپروس
شول قدر کوبدرکه : بو - جیتمی ؛ انگلتره ، بلجیقا
و روسیه دن مکلر ایله یورت قویانی تیریسى کیتریله .
روسیه تیریسى آروپالیلرنقندن یاخشیراق . مثلا
جونلپرهك ، طغزراق ؛ شول سببلی بهاسی ده یوغاریرا-

(تربیه باینده سویله گانك، بونك كبی بر عبارت قولانو احتمال موافقه توگلدر. لکن فی قیله سك، بو بر حقیقت. چونکه تربیه سز بالالر وحشی ویرتقو- چی بولوب اوسدکلری حالده، بزنگ ایسکی اصول تربیه ده بالالرمز شولای یوره کسز، یواش بولوب جیتشمکده لدر. عصر داشلرمدن بر ذات مدرسه دن کوبدن چغوب صافلالی بر ملا بولغانی حالک «چالمالی کشی کورسهم، استاذم دیو بلوب حالدن طایوب یغلو در جه سینه کیلوب قورقام» دیو سویلیدر. بو، تربیه ثمره سی توگلک، ندر!) .

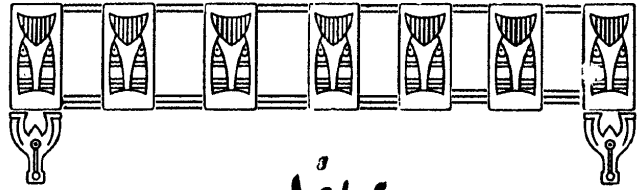
تربیه فنی حیاتکه باغلی اولدقندن غایت الو- غدر. مربی و پیداغوغلر بیک ایسکی زماندن بیرلو، اول حقه تیکشره لر و کتابلر ندوین ایته لر. لکن صوگ زمانلرغه قدر، مونه بو اصول فایده لی دیو قطعیا اینورلک بر طریق کوستره بلدکلری یوق ایدی. ایمدی فننگ یاردمی و کوب تجربیه لر صوکنده فائده سی مقرر بولغان اصول کشف ایلدی. بالاننگ حر و سلامت، شجیع و فعال، جمعیت بشریه گه فائده لی بولوب اوسوینه قاعده لر توزولدی. بالاننگ ایکی تورلی تربیه سی بار. بری بلوغودن آلوب ۹- ۱۰ یاشلرینه قدر آناسی قولنده بولغان تربیه . بالاننگ بتون استقبالی، بتون حیاتی، شول اولسکی تربیه سندن نشأت ایده در. ایکنچیسى مکتبه اوندن باشلاب یکریمی یاشلرینه قدر بولغان تربیه در. بو ایکی نوع تربیه نی مقصودچه فیلور ایچون آنا هم معلمرگه یوکله تلگان وظیفه لر بار. آنلر شول وظیفه لرن یرینه یتکروده مسؤللردر .

بالانی یاش چاغنده ایرکن هوالرده یورتو سلا- متلکینه سبب اولدقی کبی، یغشی نرسه لرنی کوستر ب ناچار نرسه لرنی کوز آلدندن آلو یغشیلقغه کونگوینه الوغ سبیلردندر. مکتبه ده بالانی اوز اختیارینه راق قویو، یورتو، اویناتو، گیمناستیکا یاصاو بالالرننگ سلامتگی آرتوغه، قوه عقلیه لرننگ کیکایوینه، روح لرننگ شاد بولوینه سببدر. شوننگ ایچون مکتبلر پاننده قاعده گه موافق اوپون اورنلری و باقچلر

ضراو فرانسیه ده بیک مهم کسبلردن . فرانسیه ده یلغه ۹۰ میلیون یورت قویانی ننگ جونى فیتر فابریقلرینه بیریلهدر. بو یتمه گاج چیتدن ۶۰ مگ پود قویان مامغن کرتهلر. اورطه حساب ایله بر قویان تبر- یسندن ۱۲ - ۱۳ مثقال، دیهک ۵۰ - ۶۰ تینلک جون چغادر. روسیه ده بعضی آدملر فیتر حاضرلاو بلن کسب ایته لر، لکن ناچار اشلیلر. بونلر یورت قویانی ننگ جونى قداغن ۴ - ۵ صومغه آلالر. حاضر پولشه ده فابریق لر آچوب قویان جونندن قیمتلی اشله په و باتینقالر اشلی باشلادیلر ایندی .

(آخری بار)

ف. آلیکسیف.

تربیه

کرك مدنی كرك بدوی اولسون، هر ملتهه اوزینه كوره تربیه اصولی بار. لکن بونلرده تربیه دن اصل مقصد، جمعیت بشریه گه فایده لی ایتمک چغارو بولمای، بلکه اوز كوگلرینه یارافلی، نفس لرینه موافق ایتمک چغارو مطلوبدر. بو اصول و قاعده لر روسیه ناتارلری آراسنده بیگره گده حکم اجرا ایتمکده در. شوننگ ایچون، تون یوقولرن قالدروب، تورلی مشقتلرگه تحمل ایتمک تربیه لگان آنالرمزنگ کوز نوری برابرنده اولغان بالالری صوکندن «ایرکه» و توفیق سز یا که یالفاو و اشسز بولادر. شولایوق صاصی، صوغوق مکتبلرده آچلی طوقلی یاتوب بتون وجودی ایله بالالرننگ تربیه سینه، آنلر ننگ اوزی نله گانچه بولوب چغوینه اجتهاد و غیرت ایتمک معلملرمزنگده شاگردلری قورفاق، نوکلسز، و غیرتسز، بیگره گه گنه یارافلی بواش بر حیوان بولوب چغالر .

باردر. آندن باشقه آنا تربیه‌سنده هم مکتب تربیه سنده بولغان بالالر ایچون بالالر باقچه‌سی، بالالر میدانی دیگان اورنلر بار. شونده جنالوب ادبی اوینلر اوینیلر، جریلر؛ سویله‌شه، طانشه، بربرلری ایله دوستله‌شوب یاش کوکللرده «اخوت» اور- ناشدرالر، حرلککه اویره‌نلر. بعضا یانلرنده معلم لری اولوب اوینلرینه دقت ایته: آغاچلر، اوله‌نلر حقنده معلومات بیره. بو وقت، بو میدانلرده ایر و قز، فقیر و بای باری برکه بولا. شونک ایچون بو اورنلر فردشک برکتور ایچون ایگ الوغ واسطه بولالر. باشقه ملتله ابر- قز بالالرنی بربرندن آیرمای برکه نیه ایته‌رکه طرشله‌در، بو اش ایکی جنس بیننده ناچار قاراشنی بتررکه، معیشت اشنده ایکاویده برکه اولورغه سبب اولوب، اقتصاد جهندن کوب فایده‌لرنی شاملدر.

مکتبک داخنده درس ترتیبنده ده بالالرنک کوکلی کونه‌رک ذهنی آلورلق روشده بولا. حصه‌لی فصلر، ملی شعرلر و شونلر آراسنده فنی نرسه‌لر اویره‌تله. اخلاق ادبکه دائر درس لر اکثری حکایه طرزنده افاده ایته. شونک ایچون بالالر معلوماتلی انسانیتلی بولوب یتشه‌ار.

تربیه‌گه دائر فقه‌چه یازدقم شو فاعده‌لر، باشقه ملتلرنک، بالالرغه قیلدقلری معامله‌لریدر. «شورا» صحیفه‌لرنده آرا تیره تربیه‌گه دائر مقاله‌لر اوله کیلدکندن احتمال تکراردر. لکن توبه‌نک یازاچق اوز مکتب‌لرمزک تربیه اصولینه قیاس ایله ایچون مقدمه ایتمه یازدم.

بزک، تربیه‌ده ایگ زور خطامز، تربیه‌نی مکتبکه خاص ایدومزده‌در. اصل تربیه مکتبک ایچنه دگل طشنده، یعنی آنا قولنده زمان بولورغه نیوش. مکتبلر، اشله‌نوب چققان بر ماتیریا باکه معدنی شومارتوب ماتورایتقان قورال کبی، آنا تربیه‌سی اوستینه معلومات بیرو، روحن گوزللندر و کبی اشلری قیلوب انسان کامل ایتمه چغاررغه نیوش. اسکن نأسفکه قارشیمزده بو ایگ الوغ تربیه بوق.

بزنک مکتبلرده درس اوقونو اصولی حکایه و قصه طریقی ایله توگل بلککه طوغوردن طوغرو مثالسر هم بالانک ذهنی و آکینه فارالمای یادلاتودن عبارتدر. بوایسه بالانی آکغرالانوب درسدن اخلاصی بتوگه سببدر. مکتبلرمزک هیچ برنده تل و اشعار اوقوتلمی دیوراک. بوایسه آنا تلندن بیزوگه و ملتن اونتوغه واسطه بولاچقدر. اخلاقه دائر اوقوتقان کتابلر مزده حکایت فلان طرزچه بولمای غایت روحسز هم کولکیدر. بالانک حریتن یوغالتوب اوزلگندن بر اشد قیلا آلمای وکشی اختیار کیشیگه یارارلق ایچونگنه یوری - طوره، آشی - اچه طورغان اختیارسز بر قل ایتمه چغاررلغنه‌در. مثال ایچون ایگ صوک وقتده مکتبلرده اوقونلور ایچون ترتیب قیلنوب نشر ایدلگان بر اخلاق رساله‌سن قاریق: مونه آنک هر جمله‌سی بالاغه قیل بولورغه دعوت ایته و: «ناچار اشلرنی قیلماکز، زورلر یارانمی، هر انسان اوزندن الوغررغه حرمت و اطاعت ایدرگه نیوشلی، هر بالا اوزندن زورلرغه بوی صونسون، زورلر آلدنده یورو، زورلر آلدنده اوطورو، زور لر آلدنده سویلهو، زورلر آلدنده کولو عیب و تربیه‌سز لکدر» دی. ایدمی ملاحظه ایدلسون بالانک اوزی تلهب قابو بر اشنی قیلورغه ابرکی قالدی؟

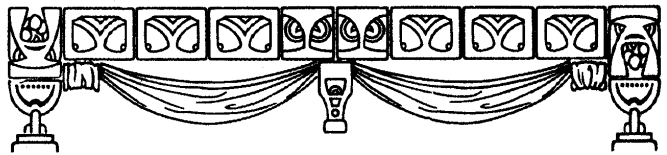
اوشبو ایکی خصوصه اولان تاریخلرنی برکه جمع ایتمک ممکن اولمادیغندن، برسی البته خطا اولور. ادریس حمیدینک مشهور سوزلرگه مخالفت ایتدیکنیکینک سببنی آکلاساق بیغشی اولور ایدی.

حاجی احمد بن حسین العینی .

شورا :- بو خصوصه لازم جوابلرینی ادریس افندی حمیدی کندیسى ویرسه کرک . فقط بوکیبی ماده لرده اولان اختلافنی بونسنی جمهور قبول ایتمش و بونسنی معدود آدملرگه سویلامش، دیه ترجیح و تضعیف ایتمک ممکن توکلدر. محدثارنک و سپر عالملرینک بو طوغورده دستور العمل ایدوب طوتهش شیملری بالکیز «عدالت» در . برروایتنی، راولر-ینک عدللسکری سببندن آلدله طوتارلر و ایکنچی بر روایتنی ده راولر آراسنده برینک یومشاقلی سببندن تاشلارلر. حالبوکه درست سوزلی آدملرینک خطا ایتمکلی و بنده چیلک ایله سهوگه مرتکب اولمقلری و بالانچیلرینک ده درست سویلامکلی ممکندر. «ان الکنوب قد یصدق» سوزی باطل بر حکم دکلدر. فانغیسی درست و فانغیسی درست دگل ایدیکنی بیلور ایچون بو کون میدانه کلمش علملر، پک کوب تاریخی واقعلر حقنده استعمال ایدلورگه باشلانمشدر. فنی دلیللر، راولرینک عدالتلرندن اوستون طوتولسه کرک. زیرا عدالت ماهیتی حقنده اتفاق واقع اولمادیغی کی، پک چوق کیمسه لرینک عدالتلری و مجروح ایدیکلری حقنده ده اختلاف وارددر. حدیث و سپر کتابلری رسول اکرم حضرتلرینک ولد نجیبلی ابراهیم وفاتی حقنده صانسز اختلاف نقل ایتمشلر. حالبوکه ابراهیم نک وفاتی کوننده قویاش طوتولدیغی صحیح حدیثلر ایله ثابتدر. بناء علیه بو طوغورده، اوشبو کون غایت ترقی ایتمش هیئت و حساب علملری ایله فائز لنهک ممکن. محمود پاشا فلکی «نتائج الافهام» نام اثرنه: «مدینه شهرنده قویاش طوتولمقی میلادی ایله ۶۳۲ نچی ییل ۲۷ نچی یانوارده ایرته ایله ۸ ساعت ۳۰ دقیقه ده واقع اولدی. اوشبو وقت، هجری ایل ۱۰ نچی

بو «قللی» دگلده نهدر؟ مونه بزده شول تربیه، شولای بولوب چققان بالا تربیهلی صانالمافده در. بزده مکتب که کرگانچه ایرلر فزایر اوراملرده برکه بورورگه یاری، اما مکتبده برکه فوشوب اوفوتو یوق. اهالی فقیر بولوب ایرلرگه آیرم فز لرغه آیرم مکتبلر آچا آلمایلر. شونک ایچون ایرلر نیکنه اوفوتوب فزلیرنی نادان فالدرالر. آیرم اوسکان ایر بالالر صوکنندن فز لرغه اوز ایده شسی ایتوب فارامای بلکه بات کوز ایله قاری. بو ایسه تفریقه و صوکنندن سفاهتکه مضیدر. ایشته شونلر کوبدن ملاحظه ایدلوب اصلاح ایدلورگه و یوقاریده بیان ایتدکم غیر ملتلرینک اصول تربیهلرینه قیاس ایدلوب، شوکار موافق اجرا ایدلورگه تیوشدر.

«چیتا» ده معلم رضوان ابراهیمف .

برسد وخباره

طرویسکی - رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتلرینک معراجنی «نقد الکلام» ایله «رساله حمیدیه» صاحبلی نبوتنک ۸ نچی سنه سنده اولدیغنی بیان ایتمشلر. سید جمال الدین «روضه الاصحاب» اسملی کتابنده «جمهور علما سوزینه کوره معراج ۲۷ نچی رجبه اولدی، حرمین و استانبولده ۲۷ نچی رجبه معراج بابرامی ایدلوی هم بونی تأیید ایلر» دیمش. شوقهرنی حسین جسر، نبوتدن ۸ نچی سنه ده «منا» ده واقع اولدیغنی دعوا ایدوب مجاهد (۹) دن مروی اولان «و نحن بمنی مع رسول الله» حدیثنی دلیل ایتمشلر. حالبوکه ادریس حمیدی «تاریخ محمد علیه السلام» رساله سنده معراج تاریغنی نبوتنک ۱۲ نچی سنه سی ۱۷ نچی رمضان دیه و شوقهر تاریغنی نبوتنک ۹ نچی سنه سنده ابو قیس تاغنده اولدیغنی بیان ایلمشدر.

ترجیح ایلما مشدر .

استرخان - معتبر «شورا» مجل سینک ۱۱ نچی عددنک پیتر پاوللی حسن افندی پونا ماروف جنابلرینک: «تندہ جانم نیچه کون» مطلعلی بر قصیدہ ننگ لطف الله افندی قلمی ایله یازلوب باصامش «دیوان رضائی» نام اثرده واراغنی اعتباره آلوب ۱۴ نچی «آثار» ده مذکور قصیدہ ننگ هبت الله ایشانغه اسناد ایدلوینه شبه سسی واراغنی، بناء علیہ: «یوقسه «دیوان رضائی» هبت الله ایشان اثریمیدر؟» دیه سوآلدہ اولدیغنی کوردم. «شورا» طرفندن بوکا فارشی جوابده: «هبت الله ایشاننگ او اسمده اثری وارلغندن خبرنک یوقلغنی، «دیوان رضائی» نام اثری کورمادیکنی فقط قصیدہ مذکورہ ننگ «آثار» ده شیخ هبت الله جنابلرینه نسبت ایدلونده سند ایسه کند سندن نقل ایدلمش یازما کتابده قصیدہ ننگ باشیمنه (مناجات الشیخ هبت الله القارغالی) دیه یازلمش اولدیغنی، باشقه چه سند معلوم اولمادیغنی «آرتق بیلوچیلر اولسه شاید افاده بیوررلر، هر حالده شیوه سینہ نظراً بو مملکت مالی اولورغه اوخشار» دیبولدیکنی اوقودم. فقیر ملکندہ، مذکور «دیوان رضائی» نام اثر وار اولدیغندن بو خصوصده بیلد- کلریمی توبانک یاز بیورم: اولا بو «دیوان رضائی» نام اثر رحمت الله افندی ننگ خانمہ اثرده گی افاده سندن معلوم اولدیغنه نظراً - ۱۲۷۷ سنه سی رحمت الله بن امیرخان المرحوم الکیشتی القرانی همتیل، مذکور لطف الله بن ملا عطاء الله الالمتی فلبیل، محمد ولی یعنی زاده ننگ باصمه خانه سنده تاش اوزرنده خط تعلیق ایله طبع اولنمش بر اثر در. بو اثر بالکنز بر ذاتنک زاده طبعندن وجوده کلگان اثر اولمایوب بلکه رحمت الله افندی ننگ: حضرت رضاء الدین نجار زاده و حضرت غوث اسماعیل حقی دیوانلرندن و بونلره باشقه لرکده دیوانلرندن انتخاب و اقتباس اینمکی ایله تالیف اولنمش بر اثر در. اثرده مندرج - بالکنز بر قصیدہ دن باشقه هر بیت و هر قصیدہ ده صاحب لرینک تخلصاری واردر.

بیل ۲۹ نچی شوالغه مصادف «دیور. اوشبوکا کوره ابراهیم اوشبو کونده وفات ایتمش اولوب، بو طوغرو ده بوکا خلاف روایتلر گرچه راولیری عدل اولسه لرده متروک قالمقی لازم کلور. عدل راولیرنک روایتلرنی ترک ایتمک، قطعی اولان حساب قاعده لرنی انکار ایلمکدن سهلدر. لیکن معراج ایله شق قهر حقندہ کسوف و خسوف کی اوز عالملری فاشنده وقتلرینی استخرج ایتمک ینگل اولان شیلر گه تصادف ایتمادیکندن شمیدیک آنلر حقندہ بلکه بو کونگی فنلرنی خدمت ایتدرمک ممکن کورلماز. احتمال کله چک وقتلرده بونلرنی تابار ایچون ده چاره لر کورلور، اما شمیدیک معلوم دگلدر. معراج و شق قهر وقتلرنی تعیین ایتمک ایله اهل اسلام تکلیف ایدلمادیکندن بزه کوره بونلر حقندہ اولان روایتلرنی شول حالچه طونمق، برینی ترجیح و ایکنچیسینی تزییف ایتمکدن صرف نظر ایلیمک مناسبدر. وقتی کلدیکندہ بلکه علم فوتی ایله مباشرت ایدو- چیلر اولور. معراج ایله شق قهر تاریخلرینی بیلیمک گه کوره بز اهل اسلام ایچون رسول اکرم حضرتلرینک وفات کونینی تعیین ایتمک دخی اهمیتلی اولسه کرک. افندمز حضرتلرینک وفاتی کونینی تعیین ایدوب بیلیمک اعتقادندن اولماسه ده اوزلرینک مرشدلری اولان پیغمبر ننگ نه وقت فوت ایتدیکی مجهول قالمق شول ملت ایچون بیان ممکن دگل درجه قصورلق و سبب حجالندر. «فلان کیمسه فلان کون وفات ایتدی دیور، اما فلان کیمسه فلان وقتده وفات ایتدی دیمشدر» کی سوزار، کون وساعتنی تعیین ایتیمک دگلدر.

اوشبو طوغروده. فاضل محترم موسی افندی «شریعت نیچون رؤیتی اعتبار ایتمش؟» نام اثرنک بر قدر مهم سوزلر سویلیدی ایسه ده دفت ایدن اولدیمی یوقه؟ بزگه معلوم دگلدر. اوشبو مسئله، شایان دفت ایدیکندہ شبه یوق. علم سپرده ید طولاسی اولان ابن تیمیہ ده معراج حقندہ اوچ بیش نورلی اختلافی کوچر و ب کتمش و هیچ برینی

هيچ بر اسم ياخود تخلص قويلماش. «آثار» ده ايسه مذکور قصيدهنى ۴۰ بيت اوله رق نقل ايد- لىمش. هم: «اسم الله هبهسى اولديسه نه حاصل بگا * نفس قىللوغنده جسم فانى ايكاندر بيلمادم» بيتيله صاحب قصيده نك صريح اسميده ذكر ايدلمش در. و قصيده مذکور نك وزنى و شيوه سیده کتابك باش طرفلرنده اولان «رضائى» و «حقى» ديوانلر ندىن آلهش ابياتك وزن و شيوه لرینه باشقه در.

بيلديكم بو قدر. «ملا عبدالرحمن نيازى الاسترخانى» سيمى پالات: - مشهور خطاط، مرحوم لطف الله افندى بنم تانوشم ايدى. حسن خطقه مرافلى اولديغىدىن آنك خطاطلى و «ديوان رضائى» نى ياز ووى توغرىسنده سويله شكانم وار. لطف الله افندى اوز خطندن ليتوغراف ايدلمش «ديوان رضائى» حقنده: «آنك صوگى ياغندهغى قصيده لر ينك بايتاغن مدرسده وفتده تورلى كتاب چيترندن كوچروب آغان ايدم. بونلر بر وفت بوتونلاى يوغالوب بته لر ئلى، مين مونده قسطروب باصطر- سام بلكه اونوتولماسقه سبب بولور، ديب يازوب قويدم. كم اثر لر يدر ايندى، آنوسين برده بله آلامدم» دى تورغان ايدى. بوكونگى كى خاطرمنده. رحمة الله يلكيبايفى.

نا معلوم: - «تنده جانم نچه كون» قصيده سى پدر عزيزمز شيخ هبت الله حضرتلر ينكدر. بونده شبهه فيلورغه اورون يوق.

شورا: - اوشبو طوغروده معتبر «ايدل» غزته سنده (عدد ۲۶۳) هم بر مقاله يازلمشدر. مذکور مقاله دن و مجموعه مزك اوشبو عددى ايله اوتكان عدده يازامش فكرلر نك جمله سندن اوشبو نتيجه چيقار: (۱) «تنده جانم» قصيده سى شيخ هبت الله القارغالى حضرتلر ينكدر. (۲) لطف الله الالمتى قلمى ايله باصلمش ديوان رضائى، تمام ديوان دگل بلكه مختلف كيمسه لر نك قصيده لرى جمع اولنمش بر مجمعدر. (۳) مذکور ديوان صاحبي ۱۱۵۹ ده وفات اولان

تمامى ۱۰۵ صحيفه دن عبارت اولان بو اثر نك ايتدا سندن ۷۰ نچى صحيفه به دك اولانى «رضائى» تخلصلى حضرت رضاء الدين نجار زاده نك ديوانندن انتخاب اولنمشدر. ۷۰ نچى صحيفه دن ۹۱ نچى صحيفه به دك اولانى «حقى» تخلص حضرت اسماعيل حقى ديوانندن انتخاب اولنمشدر. ۹۱ نچى صحيفه دن ۱۰۳ صحيفه به دك اولانى «كمال امى» تخلصلى ذاتك ديوان- ندىن آلهشدر. ۱۰۳ نچى صحيفه نك توبانگى سطر ارندىن ۱۴ نچى سطر دن باشلاب آخرينه قدر ايسه يالكز شو: «تنده جانم» مطلعلى قصيده - ۲۹ بيتدىن عبارت - درج ايدلوب كتابه خنام ويرلمش. كندسك صاحبنك اسمى ياخود تخلصى ذكر ايدلاماش بر قصيده ايسه ايسته شو قصيده در. بو قصيده دن صوگ بر سزق سزىلوب اثر مذکور نك طبع و تمثيلنه همت ايدن رحمت الله بن اميرخان جنا- بلرى لسانندن اوله رق شو ايكى قطع هبت يازامش: حقى در يايى معارف دن ييغان جوهر لرى شب چراغين امتياز ايتدم كوز آچ عارف سكا بلكه بر اهل دله مقبول اولوب قىلسون ديو رحمت الله فقير ابن اميرخان دعاه شيهدى مذکور اثره «ديوان رضائى» نامى ويرلمسى حقنده فكر عاجزانهم: مذکور اثر نك باشى و ايك كوب قسمى «رضائى» تخلصلى ذاتك ديوان- ندىن انتخاب اولندىندن - گرچه باشقه لر ك ديوانلر ندىن آلهش وار اولسه ده - تغليباً «ديوان رضائى» نامى ويرلمش اولسه كرك.

«تنده جانم . . .» قصيه سينك مذکور «ديوان رضائى» ده بولنما سندن و «آثار» ده ايسه بو قصيه نك شيخ هبت الله حضرتلر ينه اسناد اولنما سندن حاصل اولان تردد و شبهه يى ازاله ايچون افاده عاجزانهم شولدركه: مذکور قصيده نك «آثار» ده شيخ هبت الله حضرتلر ينه نسبت ايدلمسى توغرىدر. آندن موندن قبيلندن وجوده كلگان «ديوان رضائى» ده بولنماسى آكا منافى دگلدر. چونكه «ديوان رضائى» ده مذکور قصيده دن يالكز ۲۹ بيت درج ايدلمش

باشلامشدر.

قیمتلی آثار عتیقه طابلو - سارینسین دن
۱۷ چاقرم یرده مه چتکه صوی نك وولغاغه قویغان
یرنده ایسکی بر شهرنك نینگزی طابامشدر. خرابه
ایکی دیساتینه بوی یرنی اشغال ایقوب بنلاری
بوطاوای کیرپچدن در. بوندە بیک کوب ایسکی
آچەرلر ایله باشقه نرسه لردە طابلغان. شهر ۱۴ عصرده
صانئەش اولدیغنی آچەرلرنك ده اوزبك دن باشلاب
طوقتامش غەچە بولغان دورده گی خانلر طرفندن
صوغولدیغی آڭلاشلەشدر.

سارانوف آرخیونی کامبسیه سی نك اعضاسی
زایقوفسکی حاضر بوندە تحقیقات اجرا ایته .

مستشرقلردە اولان اسلام اثرلری. فرانسه
مستشرقلردن موسیو شامار وفات اولدیغندە کتبخانه
سندە ۷۰۰ جلد اسلام اثری فالمشدر. بونلردن
۴۰۶ عددی فارسی، آندن قالانلری ترکی لسانندە
یازلمشدر. چیت کیمسەر قویله توشماسون ایچون
فرانسە حکومتی بو اثرلرنی خزینە گە یوز بیك
فرانق برابرینه صانوب آلوب «پاریژ» شهرندە
«ملت» کتبخانه سینە قویمشدر.

بغداد خلیفه لرینك سرایلرندە. مقتدر بالله
زمانندە دفتر موجبنچه سرای خادملری اونبر بیك
مقدارندە اولوب المتوکل زمانندە فراش وظیفه سینى
فیلوچی فلرغندە دورنیککن آرتق ایدی.
«دار الشجرة» اسمندە اولان بولمه ده کموشدن
یاصالمش آغاچ اوستندە، کموشدن قویلمش قوشلر
اولوب، ماشینه لر واسطه سیله بونلرنی صایرانالر
ایدى. یفاک پردەلر هر تورلی حیوانات صورتلری
ایله زینتلانمش ایدی.

آفریقاده اسلام - آفریقاده اوزون وقتلر
سیاحت ایدوب یورمش دوقتور قارل کوم فکرینه
کوره آفریقا قطعەسی آز کونلر صوکنندە بیوک بر
اسلام مملکتی اوله چقدر. خرستیانلق آنچق حبش،
روغندە و جنوب طرفندە غنه قالور. فرنکلر اجتهاد
لری ایا، آچلمش بوللر، قوزولمش نظاملردن فائده

ونچار زاده (نون، آندن صوڪ جیم) دیمکله معروف
اولان شیخ مصطفی رضا بن ابراهیم در. ۴) مذکور
کیمسه کاتب چلبی دن صوڪ اولدیغندن «کشف
الظنون» ده مذکور اولان ایکی عدد «دیوان
رضائی» بزم «دیوان رضائی» مزگه باشقه در. معلم
ناجی خبرینه کوره، بعث ایتدیکمز «دیوان رضائی»
الك ایلک مرتبه اوله رق استانبولده ۱۲۶۲ ناریخندە
معهد بك نام بر کیمسه طرفندن طبع ایتدرلمشدر.
(قران طبعسندن ۱۵ یل مقدم).

نوشه

نیویورق شهری. اوشبو شهرده هر ایکی
ثانیه گە بر تیلیفون مخابره سی نوشه. هر ثانیه
باشینه ۲۵ عدد مکتوب. هر ثانیه ده ۳۷۵۰ غالون
(برصوت اسمی) صوصرف فیلنه. هر ایکی ثانیه ده
تورمه گە بر کشی یابوله (ساعتنه ۱۸۰۰ عدد
اولدر). هر دقیقه ده ۴۰ طوننا کومر یاندرله.
هر ۵ دقیقه ده دنیاغه بر بالا کیله. هر ۶ دقیقه ده
بر آدم وفات ایته. هر ۱۳ دقیقه ده بر نکاح وهر
۸ دقیقه ده بر طلاق بولوب طوراً. هر ۱ ساعتده
بر کشی اولترله یا که جراحتلنه. هر ۱ ساعت
۲۴ دقیقه ده بر یانغین اولوب وهر ۱۰ ساعتده بر
کشی اوز اوزینی اولدروب طوراً. شهرده ۶۵۰۰ عدد
اوت سوندر وچی و ۱۰۰۰۰ عدد پالیتسه خادمی وار.
اوشبو شهرده بو کون ۵ میلیون آدم وارلغی تخمین
فیله در. (بتون اورنبورغ و اوا غویبرنالرندە اولان
خقلاردن کوبراک).

عثمانلی تاریخی وعثمانلی لغتی. عثمانلی
ترکلرینك لغتلری حقدە الك ایلک لغت کتابی
یازوچی بر انگلیز عالمی اولوب الك ایلک نار-
یخلرینی یازوچی ده «هامر» اسمندە نمسه عالمی
اولمشدر. بونلردن عبرت آلوب ترک عالملری
اوزلری ده تاریخ ولغات کتابلری ترتیب قیلورغه

بوهرنچيلىك يوغالا؛ الك آرتقه قالغانلردن بولوب كوريل.
مذكور مملكتلردن باشقه ياكلرده ايسه هر يل ۷۵
مك اسمده ياكنا كتاب چغادر. دنياده هر كون ۲۰۰
ياكنا كتاب چغوب طوره .

روسيه ده خلق صافى - ۱۹۰۹ باشنده روسيه
و فينلانديه ده ۱۶۰ ميليون ۹۵ مك كشى بولغان .
۱۸۹۷ ده گى حسابدن ۳۱ ميليون ۱۹۹ مك يعنى
هر يوزگه ۲۶ جان آرتمشدر . قوميت بويىچه بو
خلقنك هر مك گه ۶۵۵ سى روس ، ۱۰۶ سى ترك
- تاتار ، ۶۲ سى پالاك ، ۴۵ سى فين ، ۳۹ سى يهود ،
۲۴ سى لاطش و ليتوويس ، ۱۶ سى نمسه ، ۵۳ سى
باشقه قوملردندر . پولشه خاقينك هر مك گه
۷۱۸ سى پالاك ، فينلانديه ده - ۸۶۷ سى فيندر .

روسيه نك خارچى سوداسى - ۱۹۰۸ نچى
يلده روسيه نك چيت مملكتلر ايله آلىش بيريشى
بر ميليارد ۹۰۰ ميليون صوملق بولدى . روسيه دن
چيتكه الك كوب يبارلوچى نرسه آشلقدر . اول بتون
اخراجاتنك ۳۶ فائض تشكيل ايتنه . ۱۹۰۹ نچى يلد
روسيه دن ۴۳۱ ميليون صوم قيمتنده آشلق
چقارلدى .

روسيه ده آراقى - روسيه ده الك كوب اچوچى
اول وشهرلر مسقوا نيره سنده ، جنوبده و سبرده درلر .
شهر خلقى اولنقندن اوج يارم مرتبه كوب اچه . خلقى
جان باشنه اورطه حساب ايله يالغه يارم چيلهك اچكانه ،
شهرنكى بر يارم چيله كدن آرتق استعمال ايتمك درلر .
جوابلرى ينگل دگل سؤاللىر - مشهور
ژورناللردن برى اوقوچيلرغه اوشبو روشده سؤاللىر
ويرمشدر .

(۱) مملكتنى ترفى قىلدر رايچون علم ايله هنر
نك فانغيسى بيگراك كر كلى ؟

(۲) بتون دنيا نك لسانى برلشسه اوصاللىق
كيورمى ؟

(۳) بالالارنى گوزل تربيه قىلور ايچون آتا آنا
لردن فانغيسينك اجتهادى كوبراك كر ك ؟

(۴) ايرلرگه ويرلش حقلرنك هر برينى ده خانو-

لنوب هر طرف غه اسلام سودا گرلرى يوروب ،
نفوذلرينى اجرا قىلوب طوره لر ، بو سايله ده كوندن
كون اسلام نشر اولندهر .

مچوسلر پك ينگل صورت ايله اسلامنى قبول
ايتلر . حتى خريستيانلىق قبول ايدوچيلرده بر آز
كون طور دقلرندن صوك اسلام ديننه كره لر .

هندستانده اسلام - ۱۸۹۷ نچى ييل آلتمش
حساب غه كوره هندستانده آلتمش بر ياروم ميليون
مسلمان وار ايدى ، اما ۱۹۰۱ نچى ييل حسابنه كوره
اهل اسلام ۶۳ ميليون غه يتمشدر . بونلرنك يوزده
توقسان يديسى اهل سنت اولوب ، يوزده اوچيسى
شيعه در . اكرده بو مسلمانلر زمانه عاملرندن خبردار
اولسلر ايدى بو مملكتنده انگليزلىر بر ساعت طوره
آلمازلر ايدى . لكن « شريعت ايسترز » لر همتى
سايله سنده مسلمانلر جاهل و صاولق صغر اولوب كون
اچروب آنچق بو كونلرده گنه اوقورغه كرشديلر .
شمى « شريعت ايسترز » لرك بازارلرى نوشدى .
انشاء الله بوندى صوك اسلام دينى ظفر و فلاح تابسه
كرك .

دنياده كوبمو كتاب چغا ؟ - فرانسوزچه
« اومشاو » ژورنالى كتابچىلىق حقنده بيك مفصل و
اساسلى حساب نشر ايتدى . آنك حسابنه كوره :
حاضر هر يل دنياده ۳ ميليارد ۶۶۵ مك نسخه چاماسى
كتاب باصيلادر . بونلرنك ۷۰۰ ميليون نسخه سى
قوشما آمريقادا باصىلوب طارالا . آوروپاده طارالغان
۲ ميليارد ۲۶۰ ميليون نسخه كتابنك الك كويسى
گيرمانياده اوتدر . بونده هر يل ۲۶ مك اسمده كتاب
چغا . فرانسده اورطه حساب ايله هر يل ۱۳ مك
اسمده ، ايتالياده ۱۰ مك ، انگلترده ۷ مك اسمده
ياكنا كتاب چغا طورادر .

۱۹۰۸ نچى يلد ، اكر هر تورلى آنچوتلر و
خلق آره سنه طارالا طورغان بيك معناسز كتابچلر
اعتبارگه آلتماسه روسيه ده ۱۴ مك اسمده كتاب چقمشدر .
ديمك كتابچىلىق اشنده روسيه گيرمانياندن فاللا برنچى
مملكتندر . لكن بونده خلق كوبلك اعتبارگه آلتسه

(۲۵) هیئت اجنماعیه ایچون طب علمی فائده لیمی یوقسه حقوق علمیمی؟

لطائف

۸۹

اشلاپه آلوب یورتینه یوکره یوکره فایتوچی روس خاتونندن بویله آشغوب فایتوینک سببنی صوردفقرنک خاتون: «آفرون فایتسه م احتمال اشلاپه منک موده سی اوتوب کیتار» دیه جواب ویرمشدر.

۹۰

یاش بایلردن برینه بر حضرت: «ویفرشنی بیلینگه ایکیوز بیك صوم آچد چیقسه بگا نه کبی ایزگولک فیلورسن، ندرکنی آیت، ایشتیك؟!» دیدیکنه بای ده: «اوستکدن پروشینه وبروب اوکازکنی آلددر ایدم. آدم توسلی ذهن وفکرک وار، کسب فیلورغه قابلیت واستعدادک وار، روسچه ترکچه و عربچه بیله سک، ملا اولماساک ایدی ملت ایچون اک ایگولکلی برترک اولور ایدک، اوشبو بویک و قیافتک ایل، جای مانده لر روشنده کشیلرگه قول صوزوب طوروک ایچون یمین ایتهم عارلانم، ایشته ندرم بودر. فاتحه ده طور حضرت!» دیمشدر.

حکایه

بورانده

۱

نارسیده یغلی ایدی.

هوا بوزوق. بیل، بوران، دنیانک آستون اوستکه کیتره چک کبی فوزغالغان قهرلنمکده، لاپاس و مورجالر ایچنده گویا ٲلله نیندی موٲلی جرولر

نلرغه ویرمک مناسبی؟

(۵) عبادت که مداومت قیلوق طبیعتنی اوزگرتورمی؟

(۶) افراط درجده فن ایله شغللنمک دینسرک

گه سببی؟

(۷) مادنی بایلقمی انسان ایچون فائده لی یوقسه

علمی بایلقمی؟

(۸) افکار عمومی هر وقت طوغریلق طرفنده

اولادرمی؟

(۹) غربتده اولان ضرر ایله فائده نك قانغیسی

کوبراک اولدر؟

(۱۰) آدم اوغلینک گوزل بر خلقی اولمقدن هر

بر گوزل خلق ایله صفتلانوی لازم اولورمی؟

(۱۱) نیاترولردن ضررمی کوبراک یا که فائده می؟

(اخلاق ایچون).

(۱۲) جبری صورتده اوفوتمقده فائده وارمی؟

(۱۳) قولاق نعمتیمی کوچلی یوقسه کوز نعمتیمی؟

(۱۴) قارتلرنک صبرلری ایله یاشلرنک فرولقارندن

قانغیسی فائده لی؟

(۱۵) فرنک عادتندن مشرق خلقی ضرر کوره می

یا که فائده می؟

(۱۶) ادب وتربیة طبیعیمی یوقسه تعلیمیمی؟

(۱۷) انسانلرنک لغتلی تعلیم ایله باشلاندمی

یوقسه اوزلری اصطلاح قیلدیلمی؟

(۱۸) بو کونگی مدنیت حقنده اولگی خلقلرنک

خدمتلی اولدیمی؟

(۱۹) عزلت ایله اختلاطنک قانغیسی فائده لی؟

(۲۰) بالان سویلامکده فائده کورله می؟

(۲۱) امتلرنک ترفیلری ایچون کوب اولمقلریمی

یا که عقللی اولمقلریمی فائده لی؟

(۲۲) ایرلرنک هر وظیفه لرینی ادا قیلور ایچون

خاتونلرده اقتدار وارمی؟

(۲۳) مملکت ترقیسی ایچون مال ایله علمنک

قایغیسی آرتق ضرور؟

(۲۴) جهنمدن قورقوب یغشی اولمق ایله الله تعالی

گه اطاعت بوزندن یغشی اولمقنک قانغیسی فضیلتلی؟

ایدی، که باشقه سی سویلسه هیچ اینانه پتق توگل ایدی.

هر نرسه گه استهزا کوزی بلن قاری، بر سوزگه ده اینانمی، کشی سویله گاننی طکللامی، اوزی سویلسه کشیدن کوله، الحاصل صالقون ویان یلمسز بر کشی، طوتسوزنه بردن اوق آبترا - سون، اویالسون ملایم و سوکملی بولسون! البته تعجب اولنور.

نهایت حسین تعجبنی ستر ایتنه آلمادی:

- مصطفی، سین ئلله نی بوکون؟ ... دیدی.
- ایداش، آط حاضرلهب قوی. میکا تیزرک کیتارگه کرک.

- کیتهرگه؟ موندای هواده؟ «تیزره گی» ده بار!
- ئییو، ممکن قدر تیز ...
- موندای بورانده .. باری بر ایلتوچی ده طابوب بولماس ... بو کون قونارسن! ابرته گه ...
- اول حالده ییو کیتهم! ..

بو صوگفی جواب شول درجه جدی ایتولگان ایدی، که گویا یاشن یاشینلاب کیچدی: ایکی آرقه داش بیش دقیقه قدر سکوت ایتوب طور دیلر. حسین ئلله نیگنه ایتمکچی ایدی، مصطفی ینه:
- ئییو ... کیتهم، دیدی

II

حسین نك خاتونی عائشه استال جیبوشدروب ماناشا، مصطفی ایدن بوینده یوری ایدی، حسین چغوب کیتدی.

طشدهغی بوران نك صزغروی ایل، دیواردهغی ساعت حرکتندن باشقه، ابو ایچنده گی سکونته خلل کیتره چك نرسه بار ایسه، اولده پیشکده گی صبی نك اویقوآرالش، خفیف ونازلی، نازلی اگراشوب کیتولری ایدی.

- کون بیک نچار - دیدی عائشه - صوراو- مزنی قبول ایتمی سن ایندی .. بیک مازا کیتدی آخری؛ بالامز یغلاوچانراق ...

جرلانمقده ایدی ...

بارتی تون اوزغان، اشلی اشسز اویقولی، استراحت ایتنه، فقط بو بالا یغلی ایدی. بیش - اون مینوت طوقتاب طورا، ینه ... بیشگی یاننده زر قاطوب، یواطور ایچون بار اقتدارین صرف ایتمکه اولان آناسی، پیگراکده، آناسی ایله قوناق طنچلا- نوب یوقلی آلمی طورغانلردر دیب قایغورا ایدی. واقعا قوناق یوقلامی ایدی.

آولنك توری پرنده ایتچ طاوشلری ایشدلمکه ایدی، مؤذن مناره دن، اذان محمدی ایله مسلمانلرنی اویقولرندن اویغاتوب فلقغه دعوت ایتهرگه کر- شدی؛ طاك آطقان ایدی، بالاده یوقلادی.

حسین فوناقی ایله ابرته چایی یانینه اوطورغا- نلر ایدی.

- بوران ازرک باصلغان آخری ... دیدی قوناق.

حسین، باشقه معنی تابا آلمغانلندر، آنك سوزین لطیفه گه حمل ایدوب، سوزنك کیرسن آکلانا تورغان بر ادا بلن:

- ئییو ... باصلغان! دیدی.

فی الحقیقه هوانك بوزوقلی الك آفتق چیکنده اولوب، بوران شول حتلی بوری ایدی، که تفرق وچیتان بویلرنده فار ایوملری اوی و سرایلر ایله تیگزله، اون بیش - یکرمی صابیندن آری بر نرسه کورنمی همان صزغرا ایدی.

آلار بیک تکلفسز قیلنه ایدیلر؛ چونکه اوچ یل برگه عسکرک ایتکانلر ایدی.

حسین، اوتکان یل اوق فایتقان ایدی. ایدان- شینك ایسه حاضرگی قوناقلی - صالداندن فایتشی ایدی.

حسین بوکون ایداشنده عجاییلی بر آلسنو کوره وچای قویغان آرالش، فاش آستندن غنه آکارغه قاری، قارادچه تعجبی آرتا ایدی. چونکه ایداشینك حرکت و فیلنشنده ئلیگه حتلی کورلمگان بر آبتراو، چهره سنده فوق العاده بر اویالو و طغزلانو مشاهده ایتنه

فایاده کرمای آوانی چغوب کینکانلرین کورگاچ ئلله
نیگنه اویلاب اوز اوزینه: « بریسی صالدات »
دیب مرلداندی و چپلاگن کوتاروب کیندی ..
واقعا آلازنگ بریسی صالدات، هم بزگه طانش
صالدات - مصطفی ایدی .

IV

- یولنی یخشی بلهسن در بیت؟ دیدی مصطفی .
- بیاورگه بیلهم ... دیدی یولداشی .
مصطفی نی اولینه ایاتوچی کشی آلتمش باشک بر
بابای ایدی . درست، اول یولنی بلهده ایدی ،
آلایده جوابنی کیسدروب ایتنه آلمادی؛ چونکه
حاضرنده قرده یول دیهرلك بر نرسه طابوب آنی
فونقارماو قدرده چیتون اش یوق ایدی .

بابای راحتسز، یاق یاقغه فارانا . چیتلرده بر
نرسهده کورنمی، فقط فار دینگری قاینی .
آرا - تیره کورامکه اولان، کوملوبده بولندیغی
شکلن صافلاغان صزقلر که، چانا ازلری - ایشته
شونلرغنه باباینگ برنچی امیدلری ..

- مونه شول قیوغه بزدن دورت چاقرم ،
دیدی بابای . وینه علاوه قیلدی: - یکرمی چاقرم،
ئلده آرتق باررغه ..

مصطفی چیکماندن بورنن کوتاروب قارادی ،
اون بیش صازینلر چیتده، بوران ایچنده قیو
سیرتمهگی سهلنه ایدی .

- ئلده یراق .. دیدی مصطفی .
بر آز سکوت ایتوب بارغاچ :
- خدا صافلاسون! آدشمیقغنه. دیدی فارت.
- الله صافلاسون ..

- فایتمیق می دیم؟ بوران همان کوچلانه ...
- باریق اکرتنگنه. آنام فارتچقنی بیک کوره-
سم کیله، باریق . ایده اکرنلاب ...

بوصوگفی سوزلر تعریفی ممکن بولمغان سماوی
بر آهنگ، ئلله نیندی جاذبهلی بر نفس بلن سویلنمش
ایدی، که قارت عادتا سحرلندی: فارشوسنده جهنم

- سز آنالر . همه کزده می شولای؟
- یعنی؟

- بالا ایچون زحمت چیکه سز ...
- همه مز بولمی صوگ . یوراگک آستندن
توشکان بولغاچ، بار دنیاگ شول بالا ایچون ...
- اما بالا اوصال! دیدی مصطفی، و اوزی
ستمهلی کشی کبک آشغوب آشغوب کیننه ایدی .

ایکی نهرهزه آراسندهغی کوزگی توغروسینه
کیلدی؛ باشلیغینگ اوچلرینی آلدان ایلندره، آرتقه
باغلاب ماناشا ایدی . آنک شابقهسی فزیل تیرهلی
اولوب شینیل پاغونلرندهده صاری بویاو ایله ،
گیرمانیا ایمپراطورینگ وینزلی باصقان ایدی، که
ویلهم ایکنچی نامنه تشکیل قیلنغان فالوغه پولقینه
علامت مخصوصه اولارقی قبول ایدلمشدر .

اول ینه :

- بالا اوصال ... دیدی .
بو یولی شول مقدمه ایله عائشهگه نیدر سو-
یلمکچی ایدی، ایشکدن حسین کردی، و :
- ایداش، آط حاضر! دیدی .

III

هوانگ بوزوقلغینه قارامای، حیات دیهک اولان
حرکت البته دوام ایتنه ایدی .

بر یاقغه شاعر داب اورام فایقهسی آچپلا، کمدر
ونی ایچوندر چغوب کورینه، ایکنچی بیاقده ینه
بریسی فار آستندن ئلله نیلر چغاروب ماناشا ...
برده، آلمای کبی قب فزیل یاگافلی بر باش
خاتون ادرام قیوسندن صو چغارا ایدی . اولک کبک
آغاروب کیندی! اوی توبه سنک: « قارر! قارر!»
ایتوب فاررغه قارلدی ایدی .

نشئم بلن ایزلگان بیچاره خاتون، کچکنهگنه
فارا آط جیگلگان چاناغه اوطوروب ایکی کشینگ
اورام بویلاب بارغانن کورگاچ صولشن بر آز ایرکنلاب
آلدی؛ گویا فاررغه آلارغه فاراب قارلداغان ایش ..
فایده کررلر دیب بر آز قارابده طوردی؛ آلازنگ

بزنی سویه . . .»

ایشته ، اول وقتلرده آناسی ایله کچوک قردشی
فاطمه نی یوقسنغانده آناسینک ایته طورغان شول سوز
لری ، آنک فلبنده ، آناسینه نیندای صالقونلق و
نفرت حسلری اویاندرغانلغن و نهایت آناسندن
بتونلای بیزگانلگن اویلاب ، اول حاضر عذاب
چیگه ایدی . . .

اول آناسندن بیزگانمنی ایدی؟ البته . اول
اوزین توغدرغان ، و بیشگی یاننده قاتوب کوب ،
قارا کفو ، ساکت ، کوکلسز تونلرنی « بالام » دیب
اویقوسز اوزدرغان آناسندن بیزگان ایدی .

اول ، یاشراک وقتنده :

– سین مینم آنام توگل ! دبه ایدی .

حتی بر وقتنی آنک بیتنه کل سببکان ایدی .

– آنک کیلگان بیتنه کل بهر !

ایده ! . . .

بونلر همهسی یاش وقتنده ، اما زوربولغاچ ؟
ایشته حاضر آنک برنجی مرتبه بارماغن تشلاب
آبتراغانی ده – اوزینک آناسینه فارشو ، آناسی بارنه
کورستکان وحشت و تربیه سزلیکلری ایچون ،
آناسی وفات ایتمکاچده ، آناسندن عفو طلب ایتماوی
اوستینه ، اوزغان تونگه قدر همان شول بولندیغی
غفلت گه فاپلوب کیتوبینه ایدی . . .

آخری بار

ش . کمال .

کبی یانوب طورغان اوط یاخود دولقنلانوب فایناب
طورغان دینگز بولسه بیله سوینه سوینه کره چک ایدی .

۷

آلار سویله شمی بارالر . . .

مصطفی چیکمانگه چرنالغان اویلی : اول کچکنه
بالا . . . اویقوسنک توشلنه : ئلله نیندی قانانلی و بیگ
مانور بالالر ایله اوینی . آلار آنی تارتقالی .. ایته –
لر . . . اویغانا – آناسی آنی اوبوب ، اوبوب بغلی .
– کوزم نوری ! آنک مینی سوره .. فالامن

بفرم . . .

آناسی چیتدراک کوتوب طورا :

– « کورشدک – فولی بلن کورساتوب –

ایشک ! » .

اول وقتنده مصطفی هر نه قدر آلتی غنه یاشده
بولسه ده شول واقعه ده مشاهده ایتمکان نرسه لرینک
بیگ واق تفصیلاتنه قدر خاطرلی آلا ایدی .

مثلا : اول وقتنده ، اویقوسندن طورشلی بیتنه
تاممقده اولان ، آناسینک کوز یاشلرینک حرارتنی و
شول فاینار کوز یاشلرنی ، آناسی ، چلانوب بتکان
یالوق بلن سورتدکینی ، حتی یالوقنک توسی زنگار
اولوب چیتلری آق اولدیغنی ، اول حاضر ، شول
قدر آچیق خاطرلی ایدی ، که اوزغان تونندن بیبرلی
گوپا آنک بیتنه شول فاینار نامچیلر همان تاما و
پشره لر . . . آناسی قورقنغان و پریشان حالده
چلانغان یالوقی ایله آنلرنی سورتده .

– « آنک بزنی سویمدی ، ایرگه کیتدی . . .

اول سینی فینارغه ایته ایکان . . . مونه یاش انکاک

محرری : رضا الدین بن فخرالدین .

ناشرلری : محمداکر و محمداکر رامیفیلر

«شورا» اورنبورغده اون بیش کونده بر چققان ادبی ، فنی و سیاسی مجموعه در .

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНІЯ: НА 2-Я СТР. ОБЛОЖКИ
30 КОП., НА 3 И 4 СТР. — 20 К. ЗА СТР. ПЕТИТА.
АДРЕСЪ: г. Оренбургъ, Редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدلی: سنه لك ۵، آلتی آیلق ۲ روبله ۶۰ كاپك.
«وقت» برلن برگه آلوچیلرغه:
سنه لك ۹، آلتی آیلق ۴ روبله ۶۰ كاپك در .

« شرق كتابخانه سى » نده مصر - استانبول - هند -
 بيروت مطبوعاتی كلیتلی صورتده موجود در .
 مکتب و مدرسہ لہر ایچون ہر فندن، ہر توری درس
 کتابلری، کویلب آلغویچیلرغہ غایت آرزان بہا ایلہ کوندر لیکندہ در .
 مفصل « اسامی الکتب » ہوش یبارلور .
 زادانکہ سز نالور ایلہ یبارلماس . ہر سپارش (زا کاز)
 نڭ دورندن ہری قدر زادانکہ یباریلورگہ تیموشلی .
 ہوجتہ مصارفی آلوچیدن .

شَرَقِ كِتَابِخَانَةِ سَمَوِيَّ
 صِلَاحِي : اِحْمَدِ الشَّيْخَانِي
 اَوْسُقُ شَهْرُ رَنْدَه
 سَنَةِ اَسْمٰى ١٩٠٦

Адресъ: Орскъ, Оренбург. губ.
 Ахмеду Исхакову.

کتاب سته و مؤلفلری

اسملى رساله، « وقت » مطبعه سنده باصوب تمام اولدى .
 حقى ٤٥ تين . ناشرى « وقت » اداره سى .

« وقت » مطبعه سنده

هر توری کتابلر، خط و اسچوط بلانقلری،
 کانؤیرتلر، طوی و ضیافت ایچون زاپیسکلر،
 تبریک هم ویزیت کارتوچکلر نفیس
 و گوزل روشده اشلنه در . چیتدن سورا -
 توچیلرغہ تیز مدتده اشله نوب یبارلدر .

آدرس :

Оренбургъ, Редакция газ. „ВАКТЪ“

« کریموف ، حسینوف و شرکاسی ، نڭ کتاب مغازینلری اورنبورغده هم اوفاده .

هر توری کتابلر:

پوچته ایله	بهاسی	
٣٤ تین	٣٠ تین	نظام و اسلام
» ٣٢	» ٢٨	بیچار قلنڭ طورمشی
» ١٠	» ٨	زایانولهك ایله موصولو
» ٩	» ٧	قللر دوستی
» ٧	» ٥	منتخبات کریمی دن I
» ٧	» ٥	II
» ٧	» ٥	III
» ٧	» ٥	IV
» ١٢	» ١٠	محبت جفاسی
» ٢٩	» ٢٥	اسلام و هانوتو
» ٢٩	» ٢٥	مناصب دینیہ
» ٢٩	» ٢٥	مکتب و زکات
» ٢٩	» ٢٥	یوان غوس پاپالر و ملالر
» ١٠	» ٨	شرق حکایه لری
» ١٨	» ١٤	بختلی قز
» ٢٢	» ١٨	فرق قاراق
» ٣٤	» ٣٠	معلم و مربیلرہ رهنما ایکی جز

کلیتله صاتمقدده بولغان عربی کتابلر:

پوچته ایله	بهاسی	
١٥ تین	٢ صوم ٥٠ تین	تذکرہ داود
» ١٥	» ٦٠ » ٥٠ » ٥	کشف الظنون
» ٢٥	» ٢٠ » ٨٠ » ١	نزهة المجالس
» ١٥	» ٦٠ » ٥٠ » ٥	البلبل والنمل
» ٤٥	» ٢٠ » - » ٢	تفسیر ابن عباس ١
» ٤٥	» ٢٠ » - » ٢	المیزان الشعرانی ٢
» ٥٥	» ٢٠ » ٣٠ » ٢	الناسخ و المنسوخ ١
» ٥٥	» ١٠ » ٣٠ » ١	تنبيه الغافلین ١
» ١٥	» ٦٠ » ٥٠ » ٥	تاریخ ابوالقدا ٤
—	—	اللائق المصنوعة فی الاحادیث الموضوعه ٢ ص ٥٠ . ٢ ص ٩٥ .
—	—	النهایه مع الکفایه ٤ جلد ٥ صوم
—	» ١٠ » ٢	مشکوٰۃ المصابیح
—	» ٢٢ » ٨	فتح القدیر
—	» ٣ » ٢	حیوة الجنون

نشریات کریمیدن ایکنجی و آلتنجی جزلرندن باشقه
 همه جزلریک حاضردر . کیرهک کشی تیزرهک آلوب قانسون!

بر مقدار زادانکہ یبارلسه اوشبو کتابلر هر طرفقه یباریلدر .

Оренбургъ, Уфа یا که Т-ву Каримовъ, Хусайновъ и К-о.

«وقت» اداره خانەسېنىڭ اوز مطبوعە سىندە نەپىس روشدە اعلا كاغدگە باصلوب چققان توباندىگى اثرلار اداره دەم مەشهور كىتابچىلاردا ساتىلمىدە. اداره دن يوزىل ب اوجىلارغە مەخسوس اسكىد كە قىلنور. آدرس: «ВАКТЪ» редакция газ. Оренбургъ.

درس كىتابلىرى:

«تل يارىشى»

صاف توركى تىلى ايله يازمىق طوفر وسىندە ۷۰ دن آرنىق آدم ، اوزلر يىنىڭ قىلمىرىنى كوتاروب مطبوعات مىدانىنە چىقىملىرى و حسابسىز خىلقلار كوزلرى اوڭىدە يارىش قىلدى ، ترك قومى آراسىندە بو كون گە قىزىش تولدىكى ، يوق ايدى . بو ايش بىزچى مرتبە روسىيە تركلرى آراسىدا اولدى . ايشتە «تل يارىشى» مجموعهسى اوشبو يارىشنى كوستىرمىدىن عبارتتى . تل يارىشى حقىدە يازمىش مقالهلر آراسىدا ، خىيالى و فرضى ، حقىقى و حدى مقالهلر اولدىغى كىبى اجتماعى و اقتصادى . هچوى و لطائف ، نثر و نظملاردا موجود . اوشبونىڭا چون بو اثرنى اوقۇر چىلاردا تورلى حىسات قىلغۇچىلار ، علم و مىنگە رغبت ، اوز قومىمىزگە محبت اوبانچىلار شېھه يوق . هېكم اوقۇسون و هر كىمنىڭ شورلك و اشكافىدە ، بر دانەسى اولوب طور سون اچون ۱۹۵ يىتدىن عبارت اولان بو مجموعه نىڭ حقى اوزىنىڭ توشكان بەھاسىنە نىسبت ابلە ارزان قوبولوب آنچىق ۷۵ تىن تەيىن بىلمىش . پوچتە ابلە ۸ تىن .

«محمد عليه السلام»

معتبر اصللردن آلنوب يازمىش بو اثر مەكتەپ بالالىرى اچون درس ايتوب اوقۇتورغە موافقىر . محمد صلى الله عليه وسلم حضرتلر يىنىڭ حياتى ، نبوتى ، بىيوك حادىلەر و انسابى بيان قىلنىشدر . مرتبى رضالدين بن فخرالدين . حقى ۲۰ تىن ، پوچتە ابلە ۲۴ تىن .

«تارىخ اسلام»

ابتدائى و رشدى مەكتەپلاردا اوقۇتورغە اچون آچىق تركى تىلدە يازمىش بو اثر ، ايكىنچى مرتبە باصلوب چىقىدى . مرتبى استابولدا مەكتەپ سىلتانى ماذونلردىن عثمان افندى جليل . حقى ۱۸ تىن ، پوچتە ابلە ۲۲ تىن .

«جغرافىيە عمرانى»

غىمنازىيە و رىيالىنى مەكتەپلاردا درس ايتوب اوقۇتورغە طورغان درست كىتابلارنىڭ آلنوب تىزىم ايدىمىش بو اثرنىڭ تىلى آچىق ، افادەسى يىنگل شونىڭ اچون مەكتەپلاردا درس قىلوب اوقۇتورغە مناسبدر . اوز تىلدا بو كون گە قىزىر بونىڭ درجەسىدە گوزل و فائىدىلى جغرافىيا كورلىمىدر ايدى . هر بر مەلۇم اوزى اوقۇب چىقىدىغىدىن صوڭ شاگردلر بىنە بونىڭ ابلە جغرافىيا اونوتە آلور . مرتبلى فاتىح كرىموف ابلە نورالدين آغەيفىدر . حقى ۳۰ تىن ، پوچتە ابلە ۳۶ تىن .

«رحمت الهية»

بو اثر ، محترم موسى افندى طرفىدىن قوزغاتىلمىش «رحمت الهية» مەسئەسى حقىدە مەجتۇب و محدث ابن القيم الجوزىيە حضرتلر يىنىڭ «حادى الارواح» نام بىيوك اثرىدا ولان بر فصلنىڭ تەرجىمەسىدىن عبارتتى . بونى اوقۇمىش كىمىسە لىر «رحمت الهية» حقىدە ابن القيم الجوزىيە نىڭ فەكرى و اسلام دىناسىنىڭ بوڭا نظرى نە روشدە اولدىغىنى بىرقىر آڭلارلر . ايكىنچى مرتبە باصلدى . مرتبى رضالدين بن فخرالدين . حقى ۱۰ تىن ، پوچتە ابلە ۱۲ تىن .

«بالالار اچون واق حكايلار»

باشقى تىللردىن كورچىلوب تىزىم ايتلىگان بر اثر . مرتبى درمىند . حقى ۱۲ تىن ، پوچتە ابلە ۱۶ تىن .

«ترويسكى علماسى و اصول

جدیده»

اصول جديده ابلە بالالار اوقۇتورغە و عقلا درست ايدىكى حقىدە ، شىخ زىن الله نەقىشندى حضرتلرى مە بولاب اولدىغى حالدا ترويسكى علماسىنىڭ اعلام نامە و عمومى نصيحتلردىن عبارت بر اثر . ايكىنچى مرتبە باصلدى . حقى ۵ .

مطالعه كىتابلىرى:

«باصلماغان شعرلر»

اوتوزقىر ذاتلارنىڭ شعرلردىن نەمۇنەلر جىولوب باصلمىش شعر مجموعهسى . حقى ۲۰ تىن ، پوچتە ابلە ۲۴ تىن .